

JUR OFF 1201

FORVALTNINGSRETT OG LITT OM JURIDISK METODE/RETTSTENKNING

v/advokat Per Helset Først: - presentasjon (meg/dere)
 - gjennomgang læringskrav (s.44) og timeplan (s.45)
 1. Juss og rettstenkning - gjennomgang disp. og opplegg

* Juss og rettsanvendelse

- Juss og rettsregler
- Gjeldende rett ("er"): De lege lata. Perspektivet for forvaltningen og domstolene
- Rettspolitikk ("bør"): De lege ferenda. Stortingets og andre regelprodusenters perspektiv
- Hvem er rettsanvendere?
- Hvem er regelprodusenter?

* Rettsreglene: Regeltyper

- a) Primærregler: Plikt og kompetanse
  - Pliktregler (Huseiere skal/skal ikke...)
  - Kompetanseregler (departementet har myndighet/kan bestemme...)
  - *se nærmere nedenfor*
- b) Sekundærregler: Ansvar (straff/erstatning) og ugyldighet av vedtak
- c) Tertiærregler: Prosessregler (forvaltningsprosess, sivilprosess og straffeprosess)
- d) Kvartiærregler: Fullbyrdelse (tvangsfullbyrdelse via namsmann, fengsel og bøteinndrivelse)

• Rettsregler og adferd

- Law in books and law in action trenger ikke sammenfalle (eks. Følge forvaltningsloven)
- Rettsregler og adferd/virkelighet spriker enda oftere. (Det er ikke slik at "hekser finnes fordi man har lover mot det...)
- Tilgrensende fag/støttefag har fokus på adferden: retts sosiologi, kriminologi, rettsøkonomi, offentlig administrasjon

* Juss og andre normer

- Skikk og bruk/sosiale normer (Eks. hilsing)
- Moral (Eks. Utro mot samboer)
- Politikk (Eks. Svekket koalisjonsregjering går av)

- Rett og makt

- Jussen binder makten (begrenser")
- Jussen hjemler maktbruk ("gir muligheter")

- * Rettsystemet

- Rettighet eller skjønn (sertifikat vs. statsborgerskap)
- Kondisjonalen (hvis-så, eks. Grl. § 105)
- Nærmere om regeltyper
  - a) lovfestet/ulovfestet (Eks. fvl. § 6 og legalitetsprinsippet)
  - b) pliktregler: Forbud, påbud, tillatelser og fritakelser
  - c) kompetanseregler: personelle, prosessuelle og materielle)
  - d) primærregler, sekundærregler etc. jf. ovenfor
- Oppbygning: Fragmentarisme og trinnhøyde
- Privatrett og offentlig rett
- Norsk rett og folkerett/internasjonalt rett

- Rettskilder og metode

- Argumentkilder i rettsanvendelsen:
  - a) Lov: Lovtekst, forarbeider, etterarbeider, analogier m.v.
  - b) Praksis: Domstolspraksis, forvaltningspraksis, statspraksis, privates praksis m.v.
  - c) Reelle hensyn: Rimelighet, formålsbetraktninger, likhetshensyn m.v.
  - d) Annet: Juridisk litteratur, utenlandsk rett, folkerett m.v.
- Mer om dette i punkt 3 nedenfor

2. Statsrett

a) Statsmaktene

- Oversikt: Utøvende, dømmende og lovgivende makt
- Sammenheng mellom organ og funksjon

b) Den utøvende makt

- Begrepene "Kongen" og "Regjeringen"
- Kort om monarkens rettsstilling
- Regjeringen: Lovgivningsoppgaver og forvaltningsoppgaver, jf. punkt 3
- Regjeringens organisering og saksbehandling
- Nærmere om Regjeringens lovgivningsoppgaver: Foreslå og sanksjonere formelle lover, egen lovgivning: Forskrifter, provisoriske anordninger og kirkelige anordninger
- Nærmere om Regjeringens forvaltningsoppgaver: Intern og ekstern forvaltningsvirksomhet, ledelse av statsforvaltningen (instruere, organisere og omgjøre etc.), regler i GrL.: §§ 12, 16-22, 25 og 26

c) Den dømmende makt

- Organisasjon: Alm. domstoler og særdomstoler. Høyesterett
- Domstolenes uavhengighet: Personelt, funksjonelt og organisatorisk
- Domstolenes oppgaver: Konfliktløsning og rettsskapelse (særlig Høyesterett)
- Prøvelsesretten: Kontrollen med Stortingets og forvaltningens vedtak
- Domstolenes prøvelse av lovers grunnlovsmessighet
- Domstolenes prøvelse av forvaltningsvedtakenes lovmessighet

d) Den lovgivende makt (kort)

- Organisasjon: Stortinget, Odelstinget, Lagtinget, komiteene etc. (Ot./Lt.: historikk fom. okt. 2009)
- Stortingets oppgaver: Lovgivning, skatt og bevilgning, kontroll (Riksrevisjonen, Sivilombudsmannen, spørretimen m.v, jf. GrL.§ 75 og Stortingets forretningsorden)

3. Rettskildelære

3.1 Begreper

- Rettskildelære: Bygger på og resonnerer
- Rettskildefaktorer: Lovtekst, forarbeider, rettspraksis, forvaltningspraksis, privates praksis, rettsoppfatninger/juridisk litteratur, folkerett, utenlandsk rett, reelle hensyn (rettslige vurderinger) m.v.
- Rettskildeprinsipper: Relevansnormer, slutningsnormer og vektormer (harmoniseringsnormer)
- Rettsanvendelsesprosessen: Forholdet mellom jus og faktum
- Rettskildekonstellasjoner: Faktorharmoni, "rettskildenød" og faktorkonflikt

3.2 Lovteksten

- Begrepet lov. Avgrensning til formelle lover
- Den typiske lovgivningsprosessen
- Vedtak, kunngjøring og ikrafttredelse
- Lovtolkning
- I snever forstand: Slutning
- I vid forstand: Harmonisering (vekt)

3.3 Forarbeider

- Begrep
- Forarbeider til formelle lover (relevans)
- "Forarbeidsdissens"
- Vekt:
- Bør forarbeider tillegges vekt: Lovgiverviljen, likhet, klarhet, tidsfaktoren, tilgjengelighet, avgiver/adressat
- Bli forarbeider tillagt vekt: Forvaltningen og domstolene (Rt. 1930 side 222 Pils, Rt. 1973 side 433 Passbåt og Rt. 1979 side 1079 Sinnsykes anke)

3.4 Formål

- Begrep
- Relevans: Formål som skal fremmes/ikke fremmes
- Hvor finner vi formålet? – Slutning
- Vekt: kilden ofte avgjørende
- Tolkingsresultater: Presiserende (vedtak, Kongen), innskrenkende (Rt. 1922 side 41 Kyrre Grepp), utvidende/analogisk (Rt. 1973 side 433 Passbåt), antitetisk (fvL § 41: Ikke antitetisk, dvs. automatisk ugyldig ved saksbehandlingsfeil som har innvirket på resultatet)

3.5 Rettspraksis

- Domstolspraksis – her særlig HR-praksis
- Virker "bakover" og "fremover": Prejudikatlære og rettsskapende virksomhet
- Prejudikatlæren: HRs dommer bindende for alle andre enn HR selv (eks. Rt. 1973 side 433 Passbåt)
- Generelt om rettsavgjørelsers vekt: Instansen, dissens, ratio decidendi og obiter dicta, en eller flere avgjørelser? Sprik?
- Rettsskapende virksomhet: Begrep, typetilfeller (prejudikatfravik, rettstomt område, utvidende og innskrenkende tolkning, gradvis utvikling), eks. fra forvaltningsretten (myndighetsmisbrukslæren, domstolenes prøvelse av fovaltningvedtakenes lovmessighet m.v.)
- Vekselvirkning mellom HR og lovgiveren (Rt. 1973 side 433 Passbåt og Rt. 1977 side 1035 Legejournal)
- Kamouflasje i praksis, eks. Rt. 1977 side 1035 Hvorfor?

3.6 Forvaltningspraksis

- Begrep: Vedtakspraksis og handlemønstre
- Relevans og vekt - Forvaltningen og domstolene:
- Forvaltningen legger ofte avgjørende vekt på egen og overordnede organers praksis, jf. Rt. 1936 side 566 (Advokat) – dog ekstrem
- Ved domstolene følges lovttekst ofte tross motsatt praksis: Rt. 1975. side 992 (likningsdom) og Rt. 1961 side 212 (Tanntekniker)
- Vektmomenter: Fasthet, varighet, utbredelse, kvalitet m.v.

3.7 Rettslige vurderinger (reelle hensyn)

- Begrep: Subjektiv rettskilde – rettsanvenderens egne vurderinger
- Problemstillinger: Hvem, hva, hvordan og hvorfor?
- Eks. på typer av vurderinger: Rimelighet (Rt. 1921 side 406 Bidrag -- dog ekstrem), interesseavveining (Rt. 1977 side 1035 Legejournal), likhet/forskjell (Rt. 1979 side 1079 Sinnsykes anke), formål (Rt. 1973 side 433 Passbåt ,jf. 1966 –dom vedr formålet), rettsikkerhets- og demokratihensyn (Rt. 1979 side 1079 og domstolenes prøvelsesrett)
- Relevans: Relevansspørsmålet kommer ”på spissen” – Irrelevant er som regel rase, religion, partipolitikk m.v. Relevant er vurderinger ved skjønsmessige ord og uttrykk (”urimelig”, ”vesentlig”, ”god forvaltningssikk” m.v.)
- Slutning: ”Kortslutning”
- Vekt: Er en subjektiv faktor – viker normalt for objektive faktorer. HRs særstilling

3.8 Oppsummering – de mest tungtveiende rettskildefaktorene

- Lovteksten er alltid utgangspunktet, og er ofte avgjørende
- Forarbeidene er viktige, men mister normalt vekt etter hvert
- Rettspraksis er viktig, HR-praksis i tilsvarende tilfeller som regel avgjørende (prejudikater)
- Forvaltningspraksis viktig i forvaltningsretten– særlig for forvaltningen selv
- Rettsoppfatninger (jur. teori) er ikke mer tungtveiende enn argumentenes tyngde, men det er ”godt å ha ryggstøtte fra Eckhoff”. Ombudsmannsuttalelser er viktige i forvaltningsretten
- Utenlandsk rett og folkerett - særlig i form av EØS-rett og menneskerettigheter - har fått større betydning
- Reelle hensyn er ofte et nødvendig supplement, men må som regel vike for objektive kilder - dog ikke i samme grad for HR

FORELESNING I FORVALTNINGSRETT V/PER HELSET

Del 1: Innledning - Grunnbegreper

1. Presentasjon av forvaltningsretten

1.1 Forvaltningsrettens Janus-ansikt. Forholdet til andre fag og til politikk

- Offentlig rett
- Grensen mot statsretten
- Noen viktige spørsmål
- Forvaltningsrettens Janus-ansikt: Den gir myndighet og setter grenser
- Forholdet til statsvitenskap, historie m.v.
- Forholdet til politikk

1.2 Forvaltningsorganer og forvaltningsvirksomhet

- Typiske forvaltningsorganer
- Myndighetsutøvelse, tjenesteyting og næringsvirksomhet
- Begrepet "forvaltningsvirksomhet": Uskarpe grenser mot lovgivning og dømmende virksomhet.

1.3 Myndighetsutøvelse, tjenesteytelser og næringsvirksomhet

- Myndighetsutøvelse
- Næringsvirksomhet
- Tjenesteytelser
- Grensen mellom næringsvirksomhet og tjenesteytelser

2. Forvaltningens oppgaver og virkemidler

2.1 Innledning

- Oppgavene (målene)
- Virkemidlene (midlene)

2.2 Oppgavene

- Regulering
- Fordeling
- Konfliktløsning
- Representasjon av fellesskapet

- Ressursutvikling
  - Organisering av "apparatet"
- 2.3 Virkemidlene (måter å påvirke menneskers handlinger på)
- Regler om gyldigheten m.v.
  - Generelle påbud og forbud
  - Individuelle påbud og forbud
  - Generelle forbud med individuelle tillatelser ("speilvendning"). Vilkår
  - Økonomiske støtteordninger
  - Skatter og avgifter
  - Forhandlinger
  - Informasjon
  - Finans- og kredittpolitikk
  - Anskaffelser, investeringer m.v.

3. Noen grunnbegreper og hovedprinsipper

3.1 Offentlig myndighet og privat autonomi

- Privat autonomi: Binde seg selv ved løfter og avtaler
- Offentlig myndighet: Binde andre ved vedtak m.v.
- Hvem har privat autonomi?
- Hvem har offentlig myndighet?
- Kompetansetildeling (delegasjon m.v.)
- Offentlige organer med privat autonomi
- Private rettssubjekter med offentlig myndighet

3.2 Forfatningens myndighetshierarki

- Stortingets enekompetanse: Lovgivning, beskatning og bevilgning
- Stortingets og Regjeringens konkurrerende kompetanse: Organisasjons- og instruksjonsmyndighet
- Regjeringens enekompetanse: Prerogativene i grunnloven (f.eks. §§ 12, 16, 20-22, 25 og 26)

4. Verdier som forvaltningen bør eller skal fremme

4.1 Frihet

- Legalitetsprinsippet
- Moralske og sosiale normer for akseptable frihetsinngrep

4.2 Rettferdighet

- Fordelingsrettferdighet
- Utvekslingsrettferdighet

- Formell rettferdighet: Like tilfeller skal behandles likt
- Materiell rettferdighet: Rimelighet
- Usaklig forskjellsbehandling og sterkt urimelige vedtak er "myndighetsmisbruk"

4.3 Rettssikkerhet

- Vern mot vilkårlighet fra myndighetenes side
- Mulighet til å forutberegne sin rettsstilling
- Mulighet til å forsvare sine rettsgoder
- Regelstyring: Legalitetsprinsippet og lex superior-prinsippet
- Skjønnsutøvelse: Myndighetsmisbruk rammes
- Prosessuelle garantier: Innsyn, klage, uavhengig domstolsbehandling m.v.

4.4 Effektivitet

- Effektivitetsbegrepet
- Et vidt begrep
- Et snevert begrep

4.5 Andre krav (demokrati, service m.v.)

4.6 Konklusjon

- Ole Brumm-prinsippet
- Alle krav stilles samtidig til forvaltningen
- Kravene må avveies og eventuelt gis prioritet
- Kravene veier ulikt på ulike områder

Del 2: Forvaltningsapparatet og tjenestemennene

- Statlige og kommunale organer
- Sentrale, regionale og lokale organer
- Et "skjema"

5. Sentralforvaltningen

5.1 Regjeringen

- Organisering
- Oppgaver
- Saksbehandling

5.2 Departementene

- Organisering
- Oppgaver
- Saksbehandling

5.3 Direktoratene

- Begrepet
- Oppgaver
- Saksbehandling

5.4 "Kollegiale organer" og interesseorganisasjoner m.v.

- Styrer for direktorater m.v.
- Tvistløsningsorganer
- Kontrollorganer m.v.
- Utredningsorganer
- Koordinerings- og kontaktutvalg
- Interesseorganisasjoner og interesserepresentasjon: Kollegiale forvaltningsorganer
- Den numerisk-demokratiske kanal: Valgkanalen
- Den korporative kanal: Organisasjonskanalen

6. Lokalforvaltningen

6.1 Regional og lokal statsforvaltning

- Fylkesmannen
- Fylkesskattestyret, fylkeslegen, veikontoret m.v.
- Lokal statsforvaltning: ligningskontorer, arbeidskontorer og trygdekontorer

6.2 Kommuner og fylkeskommuner

- Egne rettssubjekter, jf. legalitetsprinsippet
- Formannskapslovene av 1837
- Lov av 25. september 1992 nr. 107 (kommuneloven)
- Høyeste organ: Kommunestyret og fylkestinget
- Formannskapet og fylkesutvalget
- Ordføreren og fylkesordføreren
- Utvalg, komiteer, styrer m.v.
- Administrasjonssjefer/rådmenn
- Kommunale og fylkeskommunale oppgaver: Skoler, helsevesen, veier, infrastruktur m.v.
- Lokale vedtekter
- Kommunenes Sentralforbund (KS)

7. Offentlige tjenesteforhold og verv

- Embetsmenn, jf. grl. §§ 21, 22, 28 og 92
- Tjenestemenn (bestillingsmenn)
- Ombud (pliktige verv)

8. Instruksjons- og organisasjonsmyndighet

8.1 Innledning

- Den hierarkiske organiseringen
- Over- og underordningsforholdet

8.2 Begrepene

- Organisatoriske bestemmelser: Oppretter, plasserer, omorganiserer og nedlegger organer
- Instruksjer er pliktregler (påbud og forbud)
- Instruksjer verken gir eller begrenser myndighet
- Spesielle og generelle instruksjer
- Prosessuelle og materielle instruksjer
- En "firefeltstabell"
- Form: Lov, plenarvedtak, kgl. res. rundskriv m.v.

8.3 Organisasjonsmyndighet

- Stortinget: Generell myndighet til å organisere forvaltningen ved lov eller plenarvedtak
- Regjeringen: Generell myndighet til å organisere forvaltningen (grl. § 3) og spesiell myndighet til å organisere departementene (grl. § 12 tredje ledd)
- Konkurrerende kompetanse for Stortinget og Regjeringen
- Departementene m.v.: Generell organisasjonsmyndighet

8.4 Stortingets instruksjonsmyndighet

- Hjemmel. Sammenhengen med parlamentarismen
- Stortinget: Generell instruksjonsmyndighet på forvaltningsområdet (§ 9-området)
- Begrensninger på prerogativområdet
- Særlig om grl. § 19
- Særlig om grl. § 21
- Særlig om grl. §§ 25 og 26
- Instruksjonsadgangen i plenum kan begrenses ved formell lov
- Formspørsmål: Instruks eller meningsytring?
- Lov- eller plenarvedtak er påkrevet
- Komiteuttalelser er ikke nok
- Stortingsmeldinger (vedtak og "vedlegges protokollen")
- Adressaten: Normalt Regjeringen

8.5 Forvaltningsorganenes instruksjonsmyndighet

- Regjeringen kan normalt instruere, jf. grl. § 3
- Departementer, direktorater m.v. kan instruere underordnede organer
- Instruksjonsmyndigheten kan begrenses av Stortinget ved lov

(14)

9.4 Intern delegasjon

- Begrep: Kompetansetildeling innen ett og samme organ
- Hierarkiske organer (departement m.v.): Delegasjonsadgang foreligger innen rammen av "ansvarlig saksbehandling"
- Er myndigheten lagt til personen eller organet? (f.eks. Helsedirektøren, Politimesteren og Fylkesmannen)
- Kollegiale organer (Regjeringen, råd, utvalg m.v.): Normalt ikke adgang til å delegere vedtaksmyndighet til formann, sekretariat eller utvalgte medlemmer

10. Bevilgningsmyndighet m.v.

(utgår!)

10.1 Innledning

- Forvaltningsvirksomhet koster penger
- Stortinget, fylkestinget og kommunestyret har bevilgningsmyndighet

10.2 Statlige bevilgninger

- Stortinget bevilger iht. grl. § 75 d og Stortingets bevilgningsreglement
- Statsbudsjettets utgiftsside er bindende
- Overslagsbevilgninger, jf. bevilgningsreglementets § 7
- Tilleggsbevilgninger, jf. bevilgningsreglementets § 11 annet ledd

10.3 Hvem påfører Staten økonomiske forpliktelser?

- Regjeringen: Ved individuelle forpliktelseserklæringer (f.eks. avtaler)
- Stortinget: Ved generelle tilsagn (ved lov eller plenarvedtak)
- Kommunestyret og fylkestinget forplikter kommunen og fylkeskommunen, jf. kommuneloven § 6
- Statlig og kommunal forvaltning kan bare forplikte Staten eller kommunen hvis det foreligger en bevilgning eller et samtykke fra den bevilgende myndighet, jf. f.eks. bevilgningsreglementets §§ 7 flg. vedr. ulike samtykker

Del 3: Det rettslige grunnlaget for forvaltningens virksomhet11. Legalitetsprinsippet

11.1 Karakteristikk og formulering

- Positiv formulering
- Negativ formulering

11.2 Begrunnelse

- Rettssikkerhetshensynet: Motvirke vilkårlighet, stimulere forutberegnelighet m.v.
- Demokratihensynet: Folkesuvereniteten, opposisjonens kritikkmuligheter m.v.

11.3 Hjemmel

- På forvaltningsrettens område: Konstitusjonell sedvanerett
- På strafferettens og straffeprosessens område: Grt. §§ 96 og 99
- EMK, SP m.v.

11.4 Legalitetsprinsippets innhold på forvaltningsrettens område

- "offentlige myndigheter": Stortinget, forvaltningen og domstolene
- "inngrep": Rettslige og faktiske inngrep. Eksempler
- "private rettssubjekter": Fysiske og juridiske personer. Kommuner og fylkeskommuner
- "trenger": Domstolskontroll, ugyldighet, straff, erstatning m.v.
- "hjemmel i .... lov", eks. politiloven § 7
- "hjemmel ..... i medhold av lov": Forskriftshjemmel
- "lov": Grunnlov, formell lov, provisorisk anordning, plenarvedtak (statsskattevedtak)
- Legalitetsprinsippets relativitet: Klar hjemmel ved tyngende inngrep. Rt. 1964 s. 534 (Kornforretningsdommen)
- Adgangen til utvidende og analogisk lovtolkning
- Alternative hjemler: Samtykke, instruks, sedvanerett, eierrådighet m.v.

11.5 Domstolskontrollen: Legalitetsprinsippet effektiviseres

12. Rekkevidden av forvaltningens myndighet. Tolkning og skjønnsutøvelse

12.1 Oversikt

- Punkt 11 ovenfor: Grunnlaget for myndigheten (lov, avtale, sedvanerett m.v.) - Er lov nødvendig? (Nødvendighetsspørsmålet)
- Punkt 12 ovenfor: Hvor langt rekker myndigheten? - Er den påberopte kompetansen tilstrekkelig? (Tilstrekkelighetsspørsmålet)
- Tolkning av kompetansegrunnlaget: Bundet eller fri kompetanseutøvelse? (Lovbundne vedtak eller "fritt skjønn"?)

12.2 Tolkning av kompetansegrunnlaget

- Spesifisert og uspesifisert myndighet. Eksempler
- Formålets betydning
- Opprinnelige og endrede formål. Uldfarlighetsdommene
- Proporsjonalitet mellom mål og midler, jf. Rt. 1973 s. 460 (Helserådsdommen)
- Legalitetsprinsippets betydning: Relativiteten (Jo-jo-prinsippet)

16

12.3 Nærmere om "lovbundet" kompetanse og "fritt skjønn"

- Fritt skjønn: Friheten relaterer seg til domstolskontrollen:
- Rettsanvendelse prøves normalt fullt ut. Unntak subsumsjon vedr. svært skjønsmessige uttrykk m.v.
- Fritt skjønn ("kan-skjønn") prøves ikke. Unntak: Myndighetsmisbruk
- Eks. på rettsanvendelsesskjønn og fritt skjønn: Statsborgerloven § 6 første ledd
- Bakgrunn: Arbeidsdeling mellom domstoler og forvaltning. Hvem er egnet til hva? (Domstolene: Rettsanvendelse. Forvaltningen: Virkemiddelvalget: Skjønnsutøvelsen)
- Fritt skjønn refererer seg til enten "om-spørsmålet" eller til "hva-spørsmålet"
- Om-spørsmålet: Er myndigheten kombinert med plikt til å bruke den
- Generelle bestemmelser: Normalt ingen plikt til å bruke myndigheten
- Individuelle vedtak: Ofte plikt til å bruke myndigheten
- Hva-spørsmålet: Frihet til å bestemme avgjørelsens innhold. Typetilfeller:
- Lovbundne vedtak
- Delvis frihet, jf. f.eks. statsborgerloven § 6 første ledd
- Vage og skjønsmessige ord:
- Rettsanvendelsesskjønn kan normalt prøves fullt ut, f.eks. Rt. 1934 s. 330 (Solemskogen-dommen)
- Unntak f.eks.: Rt. 1954 s. 989 (Vergerådsdommen - "tilstrekkelig grunn") og Rt. 1949 s. 564 (Ekspropriasjonsdommen - "nødvendig"). Pdas. ble uttrykket "uskikket" prøvet i Rt. 1906 s. 316 og uttrykket "grovt uverdige forhold" prøvet i Rt. 1956 s. 234 (Lærer-dommen og Krigspensjons-dommen)
- Avgjørende er domstolens egnet til å prøve skjønn

12.4 Myndighetsmisbrukslæren

- Begrep: Domstolskapte skranker for utøvelsen av det frie skjønn
- Tre typetilfeller: Utenforliggende hensyn, usaklig forskjellsbehandling og sterkt urimelig resultat, jf. nærmere nedenfor
- Historikk: Fransk rett og Knophs avhandling (1921)
- Utenforliggende hensyn som myndighetsmisbruk: Spørsmål om hvilke hensyn som er relevante/saklige
- Betydningen av lovens formål. Statiske og dynamiske formål, jf. Rt. 1934 s. 625 og Rt. 1936 s. 801 (Udfarlighetsdommene)
- Typer av utenforliggende hensyn. Kasuistikk:
- Ivaretagelse av tjenestemannens egne interesser
- Personlige kjennetegn ved parten
- Særlig om ansettelser, jf. arbeidsmiljøloven § 55 A og Rt. 1976 s. 614 (Vaktmesterdommen)
- Klanderverdig adferd fra bevilings søker m.v., jf. Rt. 1933 s. 548 (Raadhushospitsdommen)
- Politiske hensyn. parti- og organisasjonslojalitet m.v. jf. Rt. 1965 s. 712 (Georgesdommen)
- Økonomiske hensyn, f.eks. myndighetsutøvelse som middel til å skaffe det offentlige økonomisk vinning, jf. RG 1969 s. 325 (Tjøme-dommen)
- Sammenheng mellom mål og midler, jf. Rt. 1957 s. 86 (Frogner Hospitsdommen)

- Vilkårighet som myndighetsmisbruk: Tilfeldige vedtak og "ubalanserte" vedtak
- Sterkt urimelige vedtak som myndighetsmisbruk: Rt. 1951 s. 19 (Mortvedt-dommen), men anførsel om urimelighet fører sjelden fram (f.eks. Rt. 1995 s. 738)
- Brudd på proporsjonalitetsprinsippet (forholdsmessighet mellom mål og midler) som myndighetsmisbruk: Tvilstomt om dette er et selvstendig grunnlag, dog gjelder det på EØS-rettens område
- Usaklig og urimelig forskjellsbehandling (diskriminering) som myndighetsmisbruk: Rt. 1956 s. 29 (Drosjesøknadsdommen) og Rt. 1974 s. 149 (Sauda-dommen)
- To krav: Forskjellsbehandling og usaklighet/urimelighet knyttet til den

13. Avtalekompetanse

13.1 Oversikt

- Sondring mellom privatrettslige og offentligrettslige avtaler
- Privatrettslige avtaler ("eieravtalene") er oftest uproblematiske
- Avtaler som binder offentlig myndighetsutøvelse (offentligrettslige avtaler) er problemet
- Avgrensning til det "materielle" spørsmålet

13.2 Adgangen til å forhåndsbinde forvaltningsmyndighet

- Bindende forhåndstilsagn om løsning av rettsspørsmål
- Bindende forhåndstilsagn om skjønsmessig myndighetsutøvelse
- Kasuistikk vedr. adgangen til avtalemessig binding: Skatterett (skattelovens § 136 og Rt. 1957 s. 522, Hydro-dommen), jordbruksavtaler (f.eks. mellom bondeorganisasjoner og Regjeringen)
- Rettsstillingen for øvrig: Tendens i praksis i retning av at forvaltningen kan binde seg, se f.eks. Rt. 1992 s. 1235 (Trållerederi-dommen)
- Reelle hensyn tilsier et jo-jo prinsipp: Jo mer tyngende og vidtgående bindingen er, desto mindre grunn til å akseptere den. Må vurdere: Typen vedtak (forskrift eller enkeltvedtak), typen binding (positiv eller negativ binding) og varigheten (tidsbegrenset eller langvarig)
- Bruk av offentlig myndighet som byttemiddel: Nordmarka-avtalen mellom kommunaldepartementet og Løvenskiold Vækerø fra 1971 og RG 1969 s. 325 (Tjøme-dommen)

14. Konsesjoner og andre tillatelser

14.1 Oversikt

- "Speilvending" er vanlig: Generelle forbud med individuelle tillatelser
- Betegnelser som "bevilling", "konsesjon", "løyve" m.v. brukes synonymt med tillatelse
- Konsesjonsordninger for erverv av eiendom, se f.eks. lov av 31. mai 1974 nr. 19

- Konesjonsordninger for å utøve næringsvirksomhet, se f.eks. lov av 14. juni 1985 nr. 68 vedr. fisk og skalldyr m.v.
- Tillatelser til spesielle transaksjoner m.v., se f.eks. lov av 13. desember 1946 nr. 29 og 30 om eksport- og importlisens
- Bevillingsordninger som kontroll av kvalifikasjoner, se f.eks. lov av 13. august 1915 nr. 5 kap. 11 vedr. advokater

14.2 Betingelsene for å få tillatelse

- Lovbundet: Den som består førerprøven har krav på å få sertifikat
- Tillatelsen beror på skjønn, se f.eks. statsborgerloven § 6 (fritt skjønn og rettsanvendelsesskjønn)
- Tillatelsene er som hovedregel "personlige", og kan ikke overføres til andre ved salg, arv, leie m.v. uten særskilt hjemmel

14.3 Konsekvenser av handlinger uten nødvendig tillatelse

- Når individuell tillatelse mangler, gjelder det generelle forbudet
- Overtredelse av forbudet er som regel straffbar, jf. straffeloven § 332 og regler i ulike særlover

15. Støtte, tjenesteytelser og monopolisert forretningsvirksomhet

15.1 Temaet

- Myndighetsutøvelse består av å utstede forbud, påbud, tillatelser m.v. ("pisken"), og det å tildele penger, tjenester m.v. ("gulroten")
- Spørsmålet er hvilke rettslige rammer som gjelder ved tildeling av penger og tjenester (trygd, sosial hjelp, helse- og undervisningstjenester, transporttjenester m.v.)

15.2 Fordelingsspørsmål

- Lovbundet: Visse tjenester har private krav på. Kasuistikk:
- Grunnskoleloven av 13. juni 1969 nr. 24 § 13: Barn har rett og plikt til å gå i grunnskolen *Enderst. Ny Lov: Oppføringslova nr. 61 1998*
- Folketrygdens ytelser: Den som fyller lovens vilkår har krav på alderstrygd, uførepensjon m.v.
- Etter lov om sosiale tjenester av 13. desember 1991 nr. 81 har private krav på visse tjenester, se f.eks. §§ 4-3 og 5-1
- Lov av 19. november 1982 nr. 66 om kommunehelsetjenesten gir enhver rett til "nødvendig helsehjelp" jf. Rt. 1990 s. 874 (Fusa-dommen), hvor prinsippet om visse "minstekrav" ble fastslått
- Ikke lovbundnes vedtak: Visse prinsipper om fordeling må gjelde. Kasuistikk:
- Fordeling etter kø-prinsippet, "først i tid, best i rett", f.eks. ventelister utenfor øyeblikkelig hjelp-tilfellene
- Behovskriterier ved opptak til barnehager m.v. godtas hvis de praktiseres konsekvent
- Ved tildeling av støtte står forvaltningen friere, jf. dog myndighetsmisbrukslæren

15.3 Begrensning av offentlige monopolers disposisjonsfrihet

- For alle monopoler gjelder visse begrensninger. Kasuistikk:
- Kontraheringsplikt (f.eks. toget)
- Grenser for uønskede tilleggssytelser (f.eks. fluorisering av vannet fra Gjøvik Kommunale Vannverk)
- Misbruk av dominerende stilling i markedet, jf. konkurranseloven av 11. juni 1993 nr. 65 § 3-10
- Særlige begrensninger for offentlige monopoler: Myndighetsmisbrukslæren og Rt. 1964 s. 534 (Kornforretningsdommen) og (strengere?) sensur av standard betingelser iht. avtaleloven § 36

16. Tyngende vilkår til begunstigende vedtak (tillatelser m.v.)

16.1 Vilkårsbegrepet

- Begrepet "vilkår" brukes om tyngende plikter til et ellers begunstigende vedtak, f.eks. en tillatelse
- Adgangen til å sette slike vilkår er temaet i punkt 16

16.2 Lovhjemmel for å sette vilkår

- Uttrykkelig lovhjemmel - kasuistikk:
- Spesifiserte bestemmelser: Oppregningene er normalt uttømmende, men kan være supplert med et "generelt tillegg", se f.eks. samferdselsloven § 13 nr. 3
- Generelle bestemmelser: Konesjonsloven av 31. mai 1974 nr. 19 § 9 - vilkår som finnes påkrevd ut fra lovens formål, f.eks. at erververen pålegges bo- og driveplikt
- Grenser for vilkårsadgangen blir lovens formål og proporsjonalitetskravet: Vilkåret må ikke være utenforliggende eller uforholdsmessig tyngende i forhold til det som oppnås

16.3 Vilkårsadgangen når loven mangler "vilkårs-bestemmelse"

- Lovbundne vedtak: Det er ikke adgang til å supplere lovbundne tillatelser med uhjemlede vilkår, f.eks. bostedskrav for advokatbevilling
- Ikke-lovbundne vedtak: I teori og praksis er vilkår godtatt. Hjemmel og kasuistikk:
- Avtalemessig grunnlag?
- Loven som grunnlag: Når man kan gjøre "det mer" (avslå), må man kunne gjøre "det mindre" (innvilge med vilkår)
- Rt. 1961 s. 297 (Glacier Blue-dommen)
- 3 krav til vilkåret: Saklig sammenheng (fremme formålet med ordningen), ikke være uforholdsmessig tyngende (proporsjonalitetskravet) og ikke være urimelig (f.eks. som inngrep i personlig frihet)
- Vilkår som skaffer det offentlige økonomiske fordeler: RG 1969 s. 325 (Tjøme-dommen)
- Betydningen av at søkeren ved erklæring påtar seg plikter. (Mao: Kan erklæring erstatte lovhjemmel?). Tvangssituasjon?

16.4 Etterfølgende vilkår

- Spørsmål om adgang til å fastsette nye vilkår eller å lempe/skjerpe eksisterende vilkår
- Spørsmålet må løses ut fra fvl § 35 om omgjøring av vedtak, jf. punkt 25.3 nedenfor

Del 4: Almennelige regler om forvaltningens saksbehandling og virksomhet17. Generelle krav til forvaltningens virksomhet

17.1 Innledning

- Tidligere: Personelle og materielle spørsmål
- Nå: Særlig de prosessuelle spørsmålene (saksbehandlingen), forvaltningsloven av 10. februar 1967

17.2 Kryssende interesser ved utforming av saksbehandlingsregler

- Effektivitet versus rettssikkerhet
- Offentlige versus private interesser i saksbehandlingen
- Åpenhet versus lukkethet i saksbehandlingen
- Standardisert versus variert saksbehandling

17.3 Uskrevne normer om god forvaltningsskikk

- Lovreglene suppleres med uskrevne normer om forsvarlig, hensynsfull og kontradiktorisk saksbehandling
- Rt. 1977 s. 1035 (Legejournal-dommen) viser at forvaltningsloven ikke er uttømmende

17.4 Forvaltningslovens regler for all forvaltningsvirksomhet og lovens anvendelsesområde

- Fvl § 1 jf. §§ 3, 41 og 42: Fvl §§ 1-15 gjelder for all forvaltningsvirksomhet - Fvl §§ 16-42 gjelder i utgangspunktet bare "vedtak"
- Fvl § 1 første punktum
- Fvl § 1 annet punktum: Institusjonelle forvaltningsorganer, jf. avgrensningene i lovens § 4
- Fvl § 1 tredje punktum: Funksjonelle forvaltningsorganer, f.eks. råfisklaget iht. lov av 14. desember 1951 nr. 3

17.5 Plikten til å gi opplysninger, veilede og yte bistand

- Fvl § 11: Den almennelige veilednings- og bistandsplikt
- Sanksjoner ved overtredelse: Ugylldighet og/eller erstaring, jf. Rt. 1972 s. 431 (Dommen om den britiske tråleren)

17.6 Saksbehandlingens tempo

- Fvl § 11a: Tempo i saksforberedelsen, foreløpige svar m.v.
- Sanksjoner ved overtredelse: Erstatningsansvar, jf. f.eks. Rt. 1977 s. 1069 (Byggesøknadsdommen)

18. Inhabilitet

18.1 Innledning

- Begrepet: Inhabilitet ("ugildhet") innebærer at det foreligger forhold som er egnet til å svekke tilliten til tjenestemannens upartiskhet når vedtak m.v. forberedes og treffes
- Generell habilitet: Bestemmelser som utelukker visse stillingskombinasjoner o.l., jf. f.eks. politiloven av 4. august 1995 nr. 53 § 22 annet ledd
- Spesiell habilitet: Forhold som svekker tilliten i den enkelte saken, jf. temaet i punkt 18
- Hjemmel: Fvl kapittel II (§§ 6-10) og særregler, f.eks. i ligningsloven av 13. juni 1980 nr. 24 § 3-8
- Hensyn for inhabilitetsregler: Fare for partiskhet, publikums tillit og beskyttelse av tjenestemennene
- Hensyn mot strenge inhabilitetsregler: Praktiske problemer (små steder, små miljøer m.v.) og forsinkelse i saksbehandlingen

18.2 Hvem og hva som omfattes av inhabilitetsreglene

- Fvl § 10: Offentlige tjenestemenn og andre med verv m.v.
- Statsråder: Som departementssjefer og som regjeringsmedlemmer iht. rettspraksis (RG 1975 s. 708 (Hoem-dommen))
- Stortinget: Unntatt fra forvaltningslovens regler, jf. § 4
- Fvl § 6 første ledd: Treffe avgjørelse og tilrettelegge
- "Avgjørelse": Enkeltvedtak, forskrift og avtale. Uttalelse? Unnlattelse?

18.3 De absolutte inhabilitetsbestemmelsene i § 6 første ledd

- Selv er part i saken, jf. a)
- Slekt eller svogerskap med part, jf. b)
- Ektefeller, forlovede og fosterforhold, jf. c)
- Partens verger og fullmektiger, jf. d)
- Leder o.l. i selskap m.v. som er part, jf. e)

18.4 Den relative inhabilitetsregelen i § 6 annet ledd

- Forholdet til § 6 første ledd
- Forholdet til domstollovens § 108
- Betydningen av publikums tillit til upartiskheten
- Kravet om: "særegne forhold". Kasuistikk:
- Særegne forhold av samme art som i første ledd

- Særegne forhold av annen art enn i første ledd. Kasuistikk:
- Nær/klart vennskap eller uvennskap
- Næforhold
- Konkurransforhold
- Tidligere befatning med saken
- Sakens art: Kurante eller skjønnsmessige avgjørelser?
- Retningslinjene i annet og tredje punktum: Særlig fordel tap eller utempe. Innsigelse reist av en part

18.5 "Inhabilitetsmitte": Inhabilitet for underordnede

- Fvl § 6 tredje ledd: Inhabilitetsmitte for underordnede grunnet tilknytningen og avhengighetsforhold
- Rammer ikke underordnedes tilretteleggelse og underordnede i "sidelinjen"

18.6 Unntaket for "kurante" avgjørelser

- Fvl § 6 fjerde ledd: Ikke inhabilitet tross tilknytning til saken eller partene dersom det er åpenbart at dette ikke kan påvirke standpunkter og verken offentlige eller private interesser tilsier inhabilitet
- Åpenbart
- Offentlige eller private interesser

18.7 Vikning av inhabilitet og avgjørelse av habilitetsspørsmål

- Den inhabile må "vike seter" ved avgjørelse og tilretteleggelse
- Unntak fvl § 7. Hastesaker
- Fvl § 8: Avgjørelse av habilitetsspørsmål tas av tjenestemannen, eventuelt overordnet
- Fvl § 8 annet ledd: Samregler for kollegiale organer
- Fvl § 8 tredje ledd: Tilkalling av varamann
- Avgjørelse av habilitetsspørsmål kan ikke påklages særskilt, men som saksbehandlingssak ved overprøving av enkeltvedtak, jf. fvl § 41

19. Forvaltningsfornyings grunnbegreper

19.1 Vedtak, jf. fvl § 2 første ledd a)

- Legaldefinisjonen angir hva "vedtak" er. Enkeltvedtak og forskrift er undergrupper av "vedtak"
- Et "enkeltvedtak" må tilfredsstille vilkårene i a) og b)
- En "forskrift" må tilfredsstille vilkårene i a) og c)
- Bokstav a) oppstiller krav knyttet til følgende stikkord:
- "avgjørelse"
- "private personer"
- "bestemmelser"
- "forpliktelser eller plikter"
- "under utøving av offentlig myndighet"

- 19.2 Enkeltvedtak, jf. fvl § 2 første ledd a) og b)
- Vilkårene i bokstav a) må foreligge
  - Dessuten må "vedtaket" gjelde "en eller flere bestemte personer", jf. bokstav b)
- 19.3 Forskrift, jf. fvl § 2 første ledd a) og c)
- Vilkårene i bokstav a) må foreligge
  - Dessuten må "vedtaket" gjelde "en ubestemt krets av personer", jf. bokstav c)
- 19.4 Part
- Partsbegrepet er definert i fvl § 2 første ledd e)
  - Den avgjørelsen "retter seg mot"
  - Den avgjørelsen "ellers direkte gjelder"
  - Kasuistikk: Adressatene, naboer?, konkurrenter?, og arbeidstakere?
  - Forholdet til begrepet "rettslig klageinteresse" i fvl § 28: Naboer, konkurrenter m.v. vil normalt kunne klage over vedtaket selv om de ikke er parter i saken
- 20. Utredningsplikter**
- 20.1 Alm. utredningsplikt for forvaltningen, § 17 første ledd
- 20.2 Undersøke jus, faktum, skjønnsmomenter – "så godt som mulig"
- sakens viktighet
  - partens bidrag til opplysningen av saken
- 20.3 Gjennomføring: Skriftlig, møte, befarings m.v.
- 21. Forhåndsvarsel**
- 21.1 Kontradiksjonsprinsippet
- 21.2 Partene skal varsles, § 16 første ledd
- 21.3 Når skal varsel gis?
- 21.4 Hva skal varselet inneholde?
- 21.5 Formkrav
- 21.6 Unntak fra varselplikten (§16 tredje ledd)
- 22. Løpende underrettningsplikt**
- 22.1 Skal – regelen, fvl. § 17 annet ledd
- 22.2 Bør – regelen, tredje ledd
- 23. Dokumentinnsyn**
- 23.1 Oversikt
- partsoffentlighet
  - almenoffentlighet
  - meroffentlighet
- 23.2 Partsoffentlighet, §§ 18 flg.
- 23.2.1 Hovedregel: Innsynsrett, § 18 første ledd
- saker
  - dokumenter

- gjennomføring, § 20

23.22 Unntak

- *Interne dokumenter mv.*
  - a) Organinterne dokumenter, § 18a
  - b) Dokumenter fra underordnet organ/annet dept., § 18b
  - c) Innsyn i faktiske opplysninger, § 18c
  - d) *Interne dokumenter i (fylkes)komm., § 18d*
- Opplysninger i dokumenter, § 19
  - a) Absolutte regler, første ledd
  - b) Relativ regel, annet ledd

23.3 Almenoffentlighet etter offentlighetsloven av 2006

23.31 Innledning

- Begrepene taushetsplikt, taushetsrett og opplysningsplikt. Figur
- Forskjeller mellom innsynsretten etter offl. og fvl. Skjema
- *Ny lov 2006 (avløst lov fra 1970)*

- 23.32 Grundloven § 100 femte ledd
- innsynsrett
  - begrensninger i lov

- 23.33 Offentlighetsloven av 19. mai 2006
- utvidelse av innsynsretten
  - mer presise unntak

- 23.34 Hovedregelen i § 3 og lovens øvrige system
- alle kan kreve innsyn
  - hos vedkommende organ
  - saksdokument m.v.
  - regler om opplysningsplikt, taushetsplikt og taushetsrett
  - meroffentlighet (§ 11)

- 23.35 Lovens anvendelsesområde (§ 2)
- stat og kommuner
  - andre som treffer vedtak
  - hovedsakelig næringsdrift

- 23.36 Dokumentbegrepet (§ 3 jf. §§ 4 og 5)
- gjenstand for offentlighet (§ 3)
  - saksdokument (§ 4)
  - bestemt sak og saker av bestemt art (§ 28)
  - postjournaler (§ 2)
  - møtekart (§ 16)

- 23.37 Når innsynsrett inntreffer. Gjennomføring
- straks saksdokument foreligger, dog § 5
  - gjøres kjent iht. forsvarlig saksbehandling (§ 30 jf. § 8)

- 23.38 Unntak for opplysninger undergitt taushetsplikt (§ 13)
- lov eller i medhold av lov. Instruks
  - bare taushetsbelagte opplysninger
  - saratykke

23. 3. 39. Mulige unntak basert på taushetsrett (§§ 14 flg.)

- taushetsrett, ikke taushetsplikt
- skadekriteriet (§§ 15, 20, 21 m.v.)
- dokument eller opplysning unntatt
- allment kjente opplysninger
- interne opplysninger (§ 14, organinterne dokumenter, ett og samme organ, Regjeringen og departementene, kommunene (§16))
- Uttalelser utenfra (§ 15)
- Unntak pga opplysningenes innhold (§§ 20-25)

23. 3. 10. Saksbehandling og klage (§§ 28 flg.)

- fremsettes til organet (§ 28), skriftlig avslag (§ 31), klagerett (§32)

24. Taushetsplikt

- 24.1 Hva er taushetsplikt?
- 24.2 Hvorfor har vi regler om taushetsplikt?
- 24.3 Bestemmelsenes virkeområde
- 24.4 Hvem har taushetsplikt overfor hvem?
- 24.5 I hvilke situasjoner gjelder taushetsplikten?
- 24.6 Opplysninger som er taushetsbelagt
- 24.7 Begrensninger i taushetsplikten
- 24.8 Forholdet mellom taushetsplikt og opplysningsplikt
- 24.9 Forholdet mellom taushetsplikt i og utenfor partsprosessen (*utgår*)
- 24.10 Følger av brudd på taushetsplikten

25. Vedtakets form

26 Begrunnelsesplikten

- 26.1 Hva betyr det at forvaltningen har begrunnelsesplikt?
- 26.2 Hvorfor har forvaltningen begrunnelsesplikt?
- 26.3 Hva skal begrunnelsen inneholde?
- 26.4 Når, hvor og hvordan skal begrunnelsen gis?

27 Underrettningsplikten

28 Følger av brudd på reglene i kap. V

29 Klagereglene

29.1 Innledning

- Forvaltningsvedtak: Overprøvningsmuligheter – klage §§ 28-34, omgjøring § 35, sivilombudsmannen, domstolene
- oversikt over kap. VI: klageretten § 28, klagefristen §§ 29-31, klagens adressat og utforming § 32, saksbehandlingen § 33, klageinstansens myndighet § 34

29.2 Vilkår for klagebehandling

- Generelt: Enkeltvedtak fra en med klagerett innen fristen. Hvis ikke: Avvisning, § 33 annet ledd og § 34 første ledd
- Hva kan påklages?
  - Enkeltvedtak, jf. § 2 første ledd b) og a).
  - Særregler, for eksempel § 21 annet ledd om avslag på innsynbegjæring
  - Ikke klageinstansens vedtak, dog avvisning, § 28 tredje ledd.
  - Unntaksvis begrensninger i forskrift, for eksempel kgl.res. 16. des. 1977, jf. § 28 i.f.

Hvem klages det til?

- Nærmest overordnet, § 28 første ledd jf. annet ledd og tredje ledd i.f. for kommunesektoren
- Klagens adressat er likevel underinstansen, § 32 første ledd a)
- Hvem kan påklage?
  - Part, § 28 første ledd, jf. § 2 første ledd e)
  - Annen med rettslig klageinteresse, § 28 første ledd, jf. tvisteloven §§ 1-3 og 1-4: Naboer, konkurrenter, interesseorganisasjoner etc.
- Klagefrist
  - tre uker fra underretning er kommet frem til parten, § 29 første ledd første punktum, jf. § 27
  - særregler om kunngjøring, tilfeller med manglende underretning, tilståelse av rettighet og etterfølgende begrunnelse samt forlenget klagefrist i § 29 for øvrig
  - oppreisning for fristforsømmelse i § 31
    - part/fullmektig kan ikke lastes, bokstav a)
    - særlige grunner, bokstav b). For eksempel klage over vedtakets lovlighet

Klagens form og innhold, § 32

- underinstansen som nevnt adressat, første ledd bokstav a)
- normalt skriftlig (email, § 32 i.f.), skal være undertegnet og nevne vedtak/endring, første ledd b)-d). Små krav. Retting, § 32 tredje ledd, jf. § 11 annet ledd b)

29.3 Klagebehandlingen

- Saksbehandling iht. § 33 første ledd: §§ 16-27 b gjelder. Undersøkelser foretas og motpart varsles, annet og tredje ledd
- Underinstansen avviser hvis klagerett mangler, og kan oppheve og endre til gunst, § 33 annet ledd, eller sende saken til klageinstansen, § 33 fjerde ledd
- Klageinstansen utreder saken, § 33 i.f. jf. § 17 første ledd

29.4 Klageinstansens myndighet

- Avvisning skjer hvis klagerett mangler, § 34 første ledd jf. § 28 tredje ledd og § 2 tredje ledd
- Ved ev. realitetsbehandling kan alle sider av saken prøves, lovtolkning, faktum, skjønnsutøvelse m.v., ubundet av hva klageren har påberopt, § 34 annet ledd
- begrenset adgang til endring til skade, § 34 tredje ledd: Offentlige eller private interesser må tilsi det og melding må gis innen tre måneder

- utfallet av klageinstansens behandling: Endring til gunst/unntaksvis skade, oppheving, hjemsendelse, § 34 i.f.

30 Omgjøring uten klage

30.1 Forholdet mellom klage og omgjøring

30.2 Vedtaksorganets omgjøringsrett, § 35 første og siste ledd

- til gunst for parten, bokstav a)
- omgjøring før underretning kommet frem, bokstav b)
- vedtaket ugyldig, bokstav c)
- gyldige vedtak kan mao. normalt bare endres til gunst eller før underretning kommet frem av vedtaksorganet
- utvidet omgjøringsrett kan følge av annen lov, vedtaket selv eller "alminnelige forvaltningsrettslige regler", § 35 siste ledd

30.3 Overordnet organs omgjøringsrett, § 35 annet og tredje ledd

- Overordnet har samme myndighet som vedtaksorganet, annet ledd, og kan endre til gunst, før underretning er kommet frem etc. Dog særregler for kommunale organer m.v. etter fjerde ledd
- Overordnet har utvidet omgjøringsmyndighet etter tredje ledd: Gyldige vedtak kan endres til skade hvis (i) andre interesser veier tyngre enn partens, (ii) melding er sendt innen tre uker og (iii) omgjøring skjer innen tre måneder

30.4 Omgjøring etter alminnelige forvaltningsrettslige regler

- ulovfestede omgjøringsregler basert på praksis og juridisk teori
- tungtveiende samfunnsmessige grunner må tilsi omgjøring. Sikkerhetsventil. Snever endringsadgang iht dette.
- det må skje en interesseavveining mellom partens og samfunnets/andres interesser
- endrede forhold eller nye opplysninger kan tilsi endring, for eksempel irregulær utvikling, uønskede bieffekter av tillatt virksomhet. Regjeringsskifte og lignende normalt ikke nok
- Momenter:
  - tidsmomentet. Lang eller kort tid?
  - vedtak implementert?
  - betydning av innrettelse og forutberegnelighet (våpentillatelse eller millionvirksomhet)
  - bare offentlige eller også private interesser som taler for endring?

31 Ugyldighet

31.1 Innledning

- oversikt: fem typer feil

31.2 Utilstrekkelig kompetansegrunnlag

31.2.1 Hovedregel: Ugyldig

31.2.2 Unntak

31.3 Feil faktum

31.3 Hovedregel: Ugyldig

31.4 Unntak

31.4 Feil skjønn

31.4.1 Utgangspunkt: Ugyldig hvis feilen har påvirket vedtakets innhold

31.4.2 Tolkning: Utenforliggende hensyn.

31.4.3 Faktum: Villfarelse

31.4.4 Avveining: Kvalifisert skjevhet

31.5 Feil organ

31.5.1 Hovedregel: Ugyldig

31.5.2 Unntak:

- Overordnet, sideordnet og underordnet organ

- Feilen rettet opp?

31.6 Feil fremgangsmåte (saksbehandling)

- oversikt over problemstillingene

31.6.1 Saksbehandlingsfeilen

31.6.2 Gyldig tross feilen, fvl. § 41

- Må antas at feilen kan ikke ha virket bestemmende for innholdet

- momenter i gyldighetsvurderingen: Skjønnsfrihet, type feil, tidsaspektet, avhjelp av feil

- konklusjon

31.6.3 Ugyldighet iht ugyldighetslæren

- feilen kan ha påvirket innholdet. Momenter: Skjønnsfriheten, feilens art og feilens grovhet

- helhetsvurdering ut fra bl.a. hensynet til de(n) private part(er): Inngrepets art, ugyldighet til gunst eller skade, kan parten eller forvaltningen klandres, tidsaspektet. Innrettelseshensynet

- konklusjon

- realitetsavgjørelse, Rt 2001 side 995

32 Erstatningsansvar

32.1 Avgrensning: Ugyldige vedtak

32.2 De vanlige vilkår for erstatning

- erstatningsmessig tap

- ansvarsgrunnlag

- arbeidsgiveransvaret, skl 13. juni 1969 kap 2

- rent objektivt ansvar for ugyldige vedtak?

- adekvat årsakssammenheng, Rt 1995 side 781

32.3 Feiltolkning av rettsregler

- staten ansvarlig selv om rettsvillfarelsen er unnskyldelig, Rt 2005 side 416

- kommunene kan fritas for ansvar ved unnskyldelig rettsvillfarelse, Rt 1999 side 1273

32.4 Saksbehandlingsfeil m.v.

- utgangspunktet er nok objektivt ansvar ved ugyldig vedtak, Rt 1992 side 453

32.5 Er stat eller kommune ansvarlig?

33 Domstolskontroll

33.1 Innledning

- Historikk og hjemmel
  - Rettsstaten av 1814
  - Konstitusjonell sedvanerett
- Begrunnelse
  - privates behov for rettssikkerhet og uavhengig kontroll
  - effektivisere legalitetsprinsippet, lex superiorprinsippet og

33.2 Hvordan fremmes sakene. Enkelte prosessuelle spørsmål

- aktiv vei: Den private angriper et tyngende vedtak
  - etter fvl § 27b kan vedtaksorganet bestemme at klagemulighet skal være uttømt for å gå til sak
  - etter tvisteloven §§ 1-3 og 1-4 må saksøkeren ha "rettslig interesse" for å kunne gå til sak
- passiv vei: Den private forsvare seg når forvaltningen håndhever/gjennomfører vedtak i sivil sak eller straffesak

33.3 Hvilke sider av saken kan domstolene prøve?

- utgangspunktet: Lovlighet, ikke hensiktsmessighet ("fritt skjønn")
- sml. klageorganet – alle sider av saken, fvl. § 34
- domstolene kan prøve *saksbehandlingsfeil* – og om det medfører ugyldighet
- domstolene kan prøve om *feil organ* har truffet vedtak m.v. – inkludert spørsmål om delegasjon og ugyldighet av slik feil
- domstolene kan prøve *tolkningskjønnet* (tolkning/subsumsjon) for eksempel Rt 1934 side 330 Solemskogen, men viker tilbake ved visse tekniske/ekspertpregede tolkninger (nødvendig ekspropriasjon, tilstrekkelig grunn til tilbakeføring av fosterbarn)
- domstolen prøver ikke *hensiktsmessighetskjønnet*, med mindre myndighetsmisbruk foreligger (utenforliggende hensyn etc)

34 Ombudsmannsklage

- ombudsmannsloven, lov 22. juni 1962 nr. 8 (se side 30-31)
- formål, § 3
- velges og instrueres av Stortinget, §§ 1 og 2
- arbeidsområde: Offentlig forvaltning, § 4
- uttalelser, ikke bindende vedtak - § 10
- mangler i lovverk m.v., § 11
- saksbehandling
  - klage, § 6
  - eget tiltak, § 5
  - krav på opplysninger m.v. §§ 7 og 8
  - taushetsplikt, § 9
  - melding til Stortinget, § 12

22 juni. Nr. 8. 1962

Lov om Stortingets ombudsmann for forvaltningen.

Se Grt § 75 1.

§ 1. Valg av ombudsmann.

Etter hvert stortingsvalg¹ velger Stortinget² en ombudsmann for forvaltningen, Sivilombudsmannen. Valget gjelder for 4 år fra 1 januar året etter stortingsvalget.

Ombudsmannen må fylle vilkårene for å være høyesterettsdommer.³ Han må ikke være medlem av Stortinget.⁴ Hvis ombudsmannen dør eller blir ute av stand til å utføre sitt verv velger Stortinget en ny ombudsmann for den gjenværende del av tjenestetiden. Det samme gjelder dersom ombudsmannen sier fra seg vervet eller Stortinget med et flertall på minst to tredjedeler av de avgitte stemmer beslutter å frata ham vervet.

Er Ombudsmannen på grunn av sykdom eller av andre grunner midlertidig forhindret fra å utføre sitt verv, kan Stortinget velge en stedfortreder⁵ til å gjøre tjeneste så lenge fraværet varer. Ved fravær inntil 3 måneder kan Ombudsmannen bemyndige kontorsjefen til å gjøre tjeneste som stedfortreder.

Finner Stortingets presidentskap at ombudsmannen bør anses som inhabil⁶ ved behandlingen av en sak, velger det en setteombudsmann til å behandle saken.

Endret ved lover nr. 1/1980, nr. 72/1991.

1 Se Grt. § 54, jfr. lov nr. 57/2002 § 9-1 (1). 2 Se Grt. § 49, jfr. § 67.

3 Jfr. Grt. § 91 og § 92, dl. § 53 og § 54. 4 Jfr. Grt. § 63 og § 64, samt lov nr. 57/2002 § 11-9. 5 Jfr. § 13. 6 Jfr. dl. §§ 106 flg.

§ 2. Instruks.

Stortinget fastsetter alminnelig instruks for Ombudsmannens virksomhet.¹ For øvrig utfører Ombudsmannen sitt verv selvstendig og uavhengig av Stortinget.²

Endret ved lov nr. 1/1980.

1 Fastsatt ved stortingsvedtak 19 feb 1980. - Se loven her § 4 (2) og lov 10 feb 1967 § 4 siste ledd. 2 Se Grt. § 49 jfr. § 67.

§ 3. Formål.

Som Stortingets tillitsmann skal ombudsmannen på den måte som fastsatt i denne lov og i hans instruks, søke å

sikre¹ at det i den offentlige forvaltning² ikke øves urett mot den enkelte borger³ og bidra til at offentlig forvaltning respekterer og sikrer menneskerettighetene.⁴

Endret ved lover nr. 1/1980, nr. 3/2004, nr. 82/2007 (i kraft 1 juli 2007).

1 Jfr. § 11. 2 Se § 4. 3 Jfr. § 5 og § 6. 4 Jfr. Grt. § 110c og lov nr. 30/1999.

§ 4. Arbeidsområde.

Ombudsmannens arbeidsområde omfatter den offentlige forvaltning,¹ og alle som virker i dens tjeneste. Hans arbeidsområde omfatter likevel ikke:

- a) forhold som Stortinget² eller Odelstinget³ har tatt standpunkt til,
- b) avgjørelser truffet i statsråd,⁴
- c) domstolenes⁵ virksomhet,
- d) Riksrevisjonens⁶ virksomhet,

e) saker som etter Stortingets bestemmelse hører under Ombudsmannsnemnda eller Ombudsmannen for Forsvaret og Ombudsmannsnemnda eller Ombudsmannen for sivile tjenestepliktige,

f) avgjørelser som etter bestemmelse i lov bare kan treffes av kommunestyret eller fylkestinget selv,⁷ med mindre avgjørelse er truffet av formannskapet, fylkesutvalget, et fast utvalg, kommunerådet eller fylkesrådet etter lov av 25. september 1992 nr. 107 om kommuner og fylkeskommuner § 13. Avgjørelse som her nevnt kan Ombudsmannen likevel ta opp til undersøkelse av eget tiltak når han finner at hensynet til rettsikkerheten eller andre særlige grunner tilsier det.

Stortinget kan i Ombudsmannens instruks⁸ fastsette:

- a) om en bestemt offentlig institusjon eller virksomhet skal anses for å være offentlig forvaltning eller en del av statens, kommunenes eller fylkeskommunenes tjeneste etter denne lov,
- b) at visse deler av et offentlig organs eller en offentlig institusjons virksomhet skal falle utenfor Ombudsmannens arbeidsområde.

Endret ved lover 22 mars 1968 nr. 1, nr. 1/1980, nr. 63/1980, nr. 85/1993, nr. 13/1996.

1 Jfr. lov 10 feb 1967 § 1. 2 Se Grt. § 49 jfr. § 67. 3 Se Grt. § 49 jfr. § 73 (1). 4 Jfr. Grt. § 12 og § 13. - Jfr. lov nr. 16/2006 § 32 (1) siste punktum. 5 Se dl. § 1 og § 2. Se tvangsl. § 2-8 jfr. § 5-16, jfr. Stortingets instruks (se § 2 her) § 2 (2). 6 Jfr. Grt. § 75 k, lov nr. 21/2004. 7 Se lover nr. 77/1985 § 8 og § 12-1, nr. 87/1992 § 5 (2) og nr. 107/1992 § 6 og de bestemmelser det er vist til i noten der. 8 Jfr. § 2.

§ 5. Grunnlag for arbeidet.

Ombudsmannen kan ta saker opp til behandling enten etter klage¹ eller av eget tiltak.

Endret ved lov nr. 1/1980.

1 Se § 6.

§ 6. Nærmere om klage og klagefrist.

Enhver som mener å ha vært utsatt for urett¹ fra den offentlige forvaltnings side,² kan klage til Ombudsmannen.³ Den som er fratatt sin personlige frihet har rett til å klage til Ombudsmannen i lukket brev.⁴

Klagen skal være navngitt og må være satt fram innen⁵ 1 år etter at den tjenestehandling eller det forhold det klages over ble foretatt eller opphørte. Har klageren brakt saken inn for høyere forvaltningsorgan,⁶ regnes fristen fra det tidspunkt denne myndighet treffer sin avgjørelse.

Ombudsmannen avgjør om en klage gir tilstrekkelig grunn til behandling.

Endret ved lov nr. 1/1980.

1 Se § 3. 2 Se § 4. 3 Sml. lov 10 feb 1967 § 2 (1), c. og § 28. 4 Jfr. lover nr. 62/1999 § 4-5 (3) og nr. 21/2001 § 30. 5 Jfr. lov 10 feb 1967 § 30. 6 Jfr. lov 10 feb 1967 § 28.

§ 7. Rett til å få opplysninger.

Ombudsmannen kan hos offentlige tjenestemenn og hos alle andre som virker i forvaltningens tjeneste, kreve de opplysninger han trenger for å kunne utføre sitt verv. I samme utstrekning kan han kreve fremlagt protokoller og andre dokumenter.

Reglene i tvisteloven¹ kapittel 22, med unntak for §§ 22-2, 22-6 og 22-7, får tilsvarende anvendelse for Ombudsmannens rett til å kreve opplysninger.

Ombudsmannen kan kreve bevisopptak ved domstolene etter reglene i domstolsloven² § 43 annet ledd. Rettsmøtene³ er ikke offentlige.⁴

Endret ved lover 22 mars 1968 nr. 1, nr. 1/1980, nr. 90/2005 (i kraft 1 jan 2008 iflg. res. 26 jan 2007 nr. 88).
1 Lov nr. 90/2005 (rvl.). 2 Lov 13 aug 1915 nr. 5 (dl.). 3 Jfr. dl. § 122. 4 Jfr. dl. § 124.

§ 8. Adgang til forvaltningens kontorer.

Ombudsmannen har adgang til tjenestesteder, kontorer og andre lokaler for ethvert forvaltningsorgan og enhver virksomhet som går inn under hans arbeidsområde.¹

Endret ved lov nr. 1/1980.
1 Se § 4. - Jfr. § 7. Se lov 10 feb 1967 § 13 b (1) nr. 4.

§ 9. Dokumentoffentlighet og taushetsplikt

Ombudsmannens saksdokumenter er offentlige.¹ Ombudsmannen avgjør med endelig virkning om et dokument helt eller delvis skal unntas fra offentlighet. Nærmere regler, herunder om adgangen til å unnta dokumenter fra offentlighet, gis i ombudsmannens instruks.²

Ombudsmannen har taushetsplikt³ med omsyn til opplysninger han får i sin tjeneste om forhold av personlig karakter.⁴ Taushetsplikten gjelder også opplysninger om drifts- eller forretningshemmeligheter.⁵ Taushetsplikten varer ved også etter ombudsmannens fratreden. Den samme taushetsplikt påhviler hans personale.³

Endret ved lover nr. 1/1980, nr. 74/2000.
1 Sml. lover 10 feb 1967 § 18 flg., nr. 69/1970 § 1 siste ledd siste punktum, § 2, § 5 og § 6, nr. 16/2006 § 2 (3) og § 3. 2 Jfr. lov nr. 69/1970 § 1 (4) og lov nr. 16/2006 § 2 (3). 3 Se lov 22 mai 1902 nr. 10 (strl.) § 121. 4 Sml. lov 10 feb 1967 § 13 (5) nr. 1. 5 Sml. lov 10 feb 1967 § 13 (5) nr. 2.

§ 10. Avslutning av klagesak.

Ombudsmannen har rett¹ til å uttale sin mening om forhold som går inn under hans arbeidsområde.²

Ombudsmannen kan påpeke at det er gjort feil³ eller utvist forsømmelig forhold i den offentlige forvaltning. Om han finner tilstrekkelig grunn til det, kan han meddele påtalemyndigheten⁴ eller tilsetningsmyndigheten hva han mener i den anledning bør foretas overfor vedkommende tjenestemann. Kommer Ombudsmannen til at en avgjørelse må anses ugyldig⁵ eller klart urimelig, eller klart strir mot god forvaltningspraksis, kan han gi uttrykk for dette. Mener Ombudsmannen at det knytter seg begrunnet tvil til forhold av betydning i saken, kan han gjøre vedkommende forvaltningsorgan oppmerksom på det.

Finder ombudsmannen at det foreligger forhold som kan medføre erstatningsansvar, kan han etter omstendighetene gi uttrykk for at det bør ytes erstatning.⁶

Ombudsmannen kan la saken bero med retting av feilen eller med den forklaring som gis.

Ombudsmannen skal gi klageren og den eller dem saken angår⁷ underretning om resultatet av sin behandling av en sak. Han kan også gi overordnet forvaltningsorgan slik underretning.

Ombudsmannen avgjør selv om, og i tilfelle i hvilken form, han skal gi offentligheten meddelelse om sin behandling av en sak.⁸

Endret ved lov nr. 1/1980.
1 Se lov 22 mai 1902 nr. 10 (strl.) § 253 nr. 3, c jfr. § 249 nr. 3. 2 Se § 4. 3 Jfr. lov 10 feb 1967 § 41. 4 Se strpl. kap. 6. 5 Sml. lov 10 feb 1967 § 35. - Se lov nr. 35/1980 § 19 nr. 3. 6 Jfr. lov nr. 26/1969 § 4-1. 7 Sml. lov 10 feb 1967 § 2 (1), e. 8 Se § 9 (2). Jfr. § 12.

§ 11. Innberetning om mangler i lovverk og praksis.

Bli Ombudsmannen oppmerksom på mangler ved lover, administrative forskrifter eller administrativ praksis, kan han gi vedkommende departement underretning om det.

Endret ved lov nr. 1/1980.

§ 12. Melding til Stortinget.

Ombudsmannen skal gi Stortinget årlig melding om sin virksomhet. Meldingen trykkes og offentliggjøres.¹

Får Ombudsmannen kjennskap til forsømmelse eller feil av større betydning eller rekkevidde, kan han gi Stortinget og vedkommende forvaltningsorgan særskilt melding.

Endret ved lover 22 mars 1968 nr. 1, nr. 1/1980.
1 Se § 9 (2). - Jfr. lov 22 mai 1902 nr. 10 (strl.) § 253 nr. 3, c, jfr. § 249 nr. 3.

§ 13. Lønn, pensjon, andre gjøremål.

Ombudsmannens lønn fastsettes av Stortinget eller den det gir fullmakt. Det samme gjelder godtgjørelse til stedfortreder som oppnevnes etter § 1 fjerde ledd første punktum. Godtgjørelse til stedfortreder antatt etter fjerde ledd annet punktum kan fastsettes av Stortingets presidentskap. Ombudsmannens pensjon fastsettes ved lov.¹

Ombudsmannen må ikke uten samtykke av Stortinget eller den det gir fullmakt ha annen stilling eller noe verv i offentlig eller privat virksomhet.

Endret ved lover nr. 1/1980, nr. 56/2002.
1 Jfr. lov 6 mai 1966 (ikke inntatt i Norges Lover).

§ 14. Personalet.

Personalet ved Ombudsmannens kontor tilsettes av Stortingets presidentskap etter Ombudsmannens innstilling eller i henhold til Presidentskapets bestemmelse av et tilsetningsråd. Midlertidige tilsetninger for inntil 6 måneder foretas av Ombudsmannen.

Presidentskapet gir nærmere regler om fremgangsmåte ved tilsetning og om rådets sammensetning. Personalets lønninger fastsettes på samme måte som for Stortingets personale.

Endret ved lov nr. 1/1980.

§ 15.

- 1. Denne lov trer i kraft 1 oktober 1962. - - -
- 2. - - -

Forvaltningsrett – teorioppgave og praktikumsoppgave

Deloppgave - teori: Forvaltningslovens begrep "enkeltvedtak".
(deloppgave 4. avd. våren 1986)

Praktikumsoppgave (eksempel)

KONTORMØBLER TIL SOSIALRÅDMANNENS KONTOR

Inhabilitet

Cand.jur. Hansen er ansatt i den nyopprettede stillingen som sosialrådmann i Storeby. Til hans kontor må det kjøpes inn møbler – herunder to skrivebord, konferansebord og stoler. Bystyret har bevilget kr. 20 000 til inventar til kontoret.

Det innhentes tilbud fra alle møbelfirmaer i byen. Alle tilbud er bygget på møbler fra A/S Kontorsystems fabrikk i Stavanger, idet samtlige møbelhandlere tydeligvis mener at disse er både best og rimeligst i det lange løp. Det laveste tilbud er fra forretningen Hansen & Sønner hvor sosialrådmannens bror er medinnehaber.

Kari Pedersen er ansatt som den nye rådmannens sekretær. Det må kjøpes skrivemaskin til henne, og saken haster fordi en ikke har noen maskin hun kan bruke. Kari Pedersen har foreslått at det kjøpes inn en «IBM Electric» etter å ha blitt overbevist av selger Lars Olsen i firma A/S Moderne kontorutstyr som har eneagenturet for dette merket i Storeby.

Olsen har vært sosialrådmann Hansens faste bridgepartner i bridgeklubben Sparess i de siste 6 år. Det er opplyst at de ikke er nære personlige venner, men at de av og til treffes i selskap hos felles bekjente. For tre år siden var de sammen med de øvrige medlemmer av Sparess på en vennskapsturering i Århus i Danmark. Både Olsen og Hansen hadde da med sine ektefeller.

Spørsmål A: Kan sosialrådmannen gi innstilling om innkjøpet av møbler og hvilke tilbud som skal aksepteres?

Spørsmål B: Er sosialrådmannen inhabil til å beslutte innkjøp av skrivemaskin?

Part I - Temaopg. - eksempler

Høst
1984
OPPGAVE 1. Et retskildelære:

Og/er kort rede for de retskildfaktorer som har betydning ved tolkning av lovbestemmelser.

OPPGAVE 2. Et forvaltningsrett (ulovfæstet del):
Legalisationsprinsippet i norsk forvaltningsrett.

Part II
x Indledelse

Del I

Høst
1984
1) Redegjør for hva som menes med henholdsvis "utvulvende tolking" og "analogisk tolkning". Nevn minst ett eksempel på hver av disse tolkningsmåtene, og forsett å forklare hvorfor vedkommende tolkningsmåte ble benyttet i de eksempelne du har valgt.

2) Nevn noen eksempler på forskjellige rettslige betydelinger av uttrykket "lov".

3) Hva er en lovgivningsprosess? Nevn et eksempel.
Part II
Del II
x Indledelse
x Lang
x Ulydighet

Høst
1984
1) Redegjør uttørlig for hvem som har rett til å pålegge et enkeltvedtak.
2) Redegjør for hva som menes med "småkrønkede tolkning". Nevn ett eller flere eksempler.
3) Redegjør kort for forskjellen mellom eksterne og interne deler.

Part II
x Indledelse
x Erstatnings
x Indvåk
x Indvåk

OPPGAVE 1 (PRA SVARSTRUKTUR)

SPØRSMÅL A: Redegjør kort for hvordan en lov blir til.

Høst
1984
SPØRSMÅL B: Redegjør kort for de ulike retskildfaktorer som får betydning ved tolking av lover.

OPPGAVE 2 (PRA FORVALTNINGSRETTEN - ULOVFÆSTET DEL)

SPØRSMÅL A: Redegjør kort for legalisationsprinsippet og dess betydning for forvaltningen.

SPØRSMÅL B: Redegjør kort for hvilke grenser forvaltningen må holde seg innenfor når den utøver erler eksamen.

Part II
x Indledelse
x Ulydighet

Høst
1984

1. I retskildelæren gjøres det rede for hvordan juristene løser juridiske spørsmål, herunder ved bruk av nærmere angitte prinsipp og faktorer m.v.

1.1 Nevn og gi en kort satsgjørelse for det nærmere innhold av de ulike typer retskildelærefaktorer og lover.

1.2 Besvar spørsmålet om hva som er betydningen av nærmeres anvendelse ved ulovfæstet rettslig forvaltning.

1.3 Nevn og gi en kort satsgjørelse for ulike typer forvaltningsrett (ulovfæstet del) som kan fremkomme ved slik lovregulering.

2. I forvaltningsretten gjøres det rede for hvilke krav som gjelder for hva vi finner regler om forvaltningens kompetanse (grenser) som oppstilles for forvaltningens kompetanse.

2.1 Gi en kort satsgjørelse for hva vi finner regler om forvaltningens kompetanse, og prøv å forklare hvorfor disse reglene er utformet slik som de er.

2.2 Gi en kort satsgjørelse for hva vi finner regler om forvaltningens kompetanse og prøv å forklare hvorfor disse reglene er utformet slik som de er.

Part II
x Lang
x Indvåk
x Indvåk

Øvingoppgave Jurr. 04 1201

KLASASVING-OPPGAVEN

1. OPPGAVETEKST

Oppgaven ble gitt til 1. avdeling/grunnfag juss i Bergen høsten 1989. Oppgaveteksten er noe justert og forkortet.

Det har vært flere utforkjøringer i den såkalte Klasasvingen i utkanten av tettstedet Lillevik. Det har derfor lenge vært en utbredt oppfatning at den kommunale veien her burde legges om.

Teknisk sjef i Lillevik kommune utarbeidet en skisse for omlegging av en ca. 500 m lang strekning av veien. Omleggingen ville føre til at det måtte erverves grunn fra omtrent 20 grunneiere. En av disse, Peder Ås, er sønn av ordfører Tobias Ås.

Formannskapet besluttet å overlate til et av sine medlemmer, Lars Holm, «å undersøke hva folk mener om saken». Holm satte et oppslag på bedehuset, som ligger sentralt i Lillevik, om at en plan for omlegging av Klasasvingen var utlagt til gjennomsyn på formannskapets kontor.

Omtrent halvparten av de berørte grunneiere så oppslaget. Ingen av dem ba om å få se planen på kontoret, og ingen ga uttalelse om saken. Noen tenkte seg ikke at de ville bli berørt. Av dem som forstod det, tenkte noen at de ville få nærmere beskjed senere. Noen tenkte at det nyttet ikke å si noe, fordi myndighetene gjorde som de vilde likevel.

Peder Ås så ikke oppslaget, men fikk høre om veiplanen av sin far. Han skrev til formannskapet og foreslo en noe annen trasé. Den ville medføre at det ikke ville gå med grunn av hans eiendom, men mer av eiendommen til naboen Ole Vold. Vold har i mange år vært ordførerens bridgepartner i Lillevik julebridgeturnering. Dessuten er Ole Vold og Tobias Ås begge ivrige skyttere, og begge er med i styret i Lillevik skytterlag.

Saken ble behandlet 20. august i formannskapet. Forslaget som teknisk sjef hadde utarbeidet, ble kalt «Plan I». Forslaget fra Peder Ås ble betegnet «Plan II». Etter protokollen ble det truffet følgende beslutning med 10 mot 5 stemmer:

«VEDTAK

Lillevik formannskap går inn for og tigrår kommunestyret at veien i Klasasvingen omlegges, fortrinnsvis etter plan II.»

Ordningsregler

22. august inneholdt avisen Lillevik Tilskuer et utførlig referat av formannskapets behandling av 20. august. Både skissene til plan I og plan II var gjengitt i avisen. Det ble også opplyst at saken skulle behandles i kommunestyret 20. september. Det ble referert at ordføreren under debatten hadde gått sterkt inn for plan II. Alle de berørte grunneiere leste denne avisartikkelen.

Etter en inngående debatt vedtok kommunestyret den 20. september å bevilge penger til omlegging etter plan I.

Den 20. oktober gjorde formannskapet vedtak om å ekspropriere den nødvendige grunn til å gjennomføre veiomleggingen etter plan I. Alle grunneierne fikk skriftlig underretning om hva som skulle eksproprieres fra dem, med beskjed om klageadgang, frist og fremgangsmåte.

Ole Vold protesterte mot gyldigheten av vedtaket. Han erklærte at han rett nok hadde sett oppslaget på bedehuset og forstått at hans eiendom ville bli berørt. Han mente imidlertid at ordføreren hadde vært inhabil ved alle tre vedtakene. Videre mente Vold at saksforberedelsen var svært mangelfull og i strid med loven. Blant annet anførte han at hver av grunneierne skulle vært særskilt varslet forut for hvert av vedtakene. Han viste spesielt til at han ikke hadde fått noen underretning om plan II.

Fra kommunens side ble det anført at de to første vedtakene bare var å anse som forberedelse til det siste, og at de i hvert fall ikke var enkeltvedtak. Kommunen mente at ordføreren ikke var inhabil. I alle fall kunne han bare være inhabil ved behandlingen av spørsmålet om ekspropriasjon fra sønnen Peder Ås. Det var dessuten under ingen omstendighet noen feil at Vold ikke var blitt underrettet om plan II, da denne jo ikke var blitt vedtatt. Med hensyn til varsling måtte oppslaget på bedehuset være tilstrekkelig, mente kommunen. Til overflod hadde jo alle lest avisartikkelen. Kommunen mente at i og med at alle hadde fått beskjed om klageadgangen, måtte alle krav til saksbehandling være oppfylt siden de jo da hadde mulighet for å si sin mening. Ole Vold kunne ikke påberope seg at andre enn han selv muligens kunne sies ikke å ha fått tilstrekkelig underretning fordi de ikke hadde sett eller forstått oppslaget på bedehuset.

- Spørsmål I: (a) Er noen, og i tilfelle hvilket eller hvilke av de trufne beslutningene enkeltvedtak?
 (b) Angi helt kort hvilken rettslig betydning svaret ovenfor under (a) har for kravene til saksbehandlingen.

Utsagningsoppgaver

Spørsmål 2: Var ordføreren inhabil ved behandlingen på noe trinn i noen av sakene?

Spørsmål 3: Var det en feil å ikke varsle grunneierne om plan II?

Spørsmål 4: Var det eventuelt andre feil ved saksforberedelsen?

Det skal legges til grunn at saken helt ut blir å behandle etter de vanlige regler i forvaltningsloven.

Samferdselsstyret i fylket vedtok i juni at Lillevik kommune og nabokommunen Storevik fra 1. januar skulle utgjøre ett løyvedistrikt for drosjer. Det vil innebære at alle drosjeeiere i de to kommunene (20 i Lillevik og 30 i Storevik) får samme rett til kjøring over alt i begge kommunene. Mot dette har drosjeeiere i Lillevik innsendt klage. De påberoper seg at de vil komme dårligere ut av det, fordi nå vil få større konkurranse fra Storevik-drosjene om kjøringen fra hotellet i Lillevik.

Utgjør

Spørsmål 5: Har drosjeeierne i Lillevik klagerett etter forvaltningslovens § 28?

Spørsmål 6: Har drosjeeier Marte Kirkerud fra Lillevik krav på etter forvaltningsloven å få kopi av de opplysninger om drosjeeiernes inntektsforhold som var lagt fram ved samferdselskonsulenten som et internt saksdokument til samferdselsstyret ved behandling av saken?

Spørsmål 7: Har Marte Kirkerud rettskrav på å få opplyst om samferdselskonsulenten har foretatt lønnsomhetsberegninger i forbindelse med saken trass i at ikke noe om dette er lagt fram for samferdselsstyret?

Studentbrevardre av Klasa svingopp.
m. "sensorkommentarer" på s. 37-39!

Klasseringssystem
(Komm. best. m. komm.)

11226

SPØRSMÅL

Parat på det videre om forvaltningsloven av 10. februar 1967 gjelder. Etter Pvl. § 1 gjelder loven den virksomhet som drives av "et husholdning, foretak eller kommune". Formannskap og kommunestyre er helt klart slike organer. Forvaltningsloven kommer da til anvendelse.

✓ Etter Pvl. § 2. 1. ledd bokstav (b), 3fr. bokstav (A), er det et enkeltvedtak dersom avgjerselansretten under utøvelse av offentlig myndighet, og gjelder rettsligheter eller plikter til en eller flere bestemte personer.

✓ (1) Når det gjelder behandlingen 20. august, MÅLSETT denno av offentlig myndighet. Litlevilk formannskapet er offentlig myndighet. Saken gjelder også rettsligheter til LARS BERGSTEN og KJELLER. Det dreier seg her om omlegging av valen som medfører at 20 grunnlister blir berørt.

✓ I tillegg til disse vilkårene må det også dreie seg om en avgjørelse. Her er det ikke tale om et vedtak som er endelig avgjort. Formannskapet anbefaler kommunestyret til en omlegging etter plan II. Det er ved andre ord forberedende behandling - og ikke et endelig etapppunkt.

Komm. best. om valgmyndighet (a) - vedtak om valgmyndighet

11232

Konklusjon: Bestyrelsen 20. august er ikke et enkeltvedtak.

✓ (1) Bestyrelsen 20. september ble også truffet under utøvelse av offentlig myndighet. I dette tilfellet var det kommunestyret som var den offentlige myndighet.

✓ Vi har å gjøre med en avgjørelse. Det har blitt vedtatt å bevilge penger. Avgjørelsen er endelig.

+ Det å bevilge penger til omlegging, kan ikke anses å gi rettsligheter eller plikter til en eller flere bestemte personer.

Konklusjonen: Bestyrelsen av 20. september er ikke et enkeltvedtak.

✓ (11) Bestyrelsen 20. oktober ble truffet av formannskapet - men under utøvelse av offentlig myndighet. Det er også en avgjørelse. Ved ekspropriasjon har vi en bestyrelse som legger plikter på flere bestemte personer.

Konklusjonen: Vedtaket den 20. oktober er et enkeltvedtak.

SPØRSMÅL

✓ Etter Pvl. § 2. 1. ledd kommer kapitlene IV-VI bare til anvendelse i saker som gjelder enkeltvedtak. I dette tilfellet blir det vedtaket om ekspropriasjon av nødvendig grunn.

✓ Iflg. Pvl. § 16 skal partene, 3fr. § 2. 1. ledd bokstav (a), ha forhandlingsrett. Det finnes unntak for forhandlingsrett, uten at jeg går nærmere inn på det.

↓ Godt om dette

T 14?

- ✓ Det var tili å gjøre seg kjent med etter § 18 og 19. Det antas å være tilfelle her.
- ✓ Grunnlovene kan absolutt sies å ha interesse av å se plan 11. Utrta her da gjort ved å lese avisartikkelen V det skissene var oppalt.

1 § 17. 2. ledd står det dersuten (del) og ikke skal. Det blir da opp til forvaltningsorganet å vurdere om de vil verola om dette.

1 § 17. 2. ledd?

Godt

Konklusjon: Det var ikke en feil ikke å vurdere grunnlovene om plan 11.

SBEREDELSE

- ✓ Etter Fvl. § 16. 2. ledd skal partene varases for vedtak truffet og gje anledning til å uttale seg.
- ✓ Etter § 18. 2. ledd skal varaser gjøre greie for hva skoen gjaldet slik at partene på en forevarilig måte kan vurdere sitt tarv.

✓ Det at HOJM fikk opp et oppbeil på bedehuset, kan ikke sies å være tilfredstillende i dette tilfellet. Rådgivningen av grunn er av stor betydning for den enkelte grunnloer. Selv om bedehuset ligger sentralt, kan man ikke regne med at alle de innvolverte får en tilfredstillende hjemmekap til sken.

✓ "Varaser" på bedehuset innholdt heller ikke det som var påkrevet for at partene kunne ivareta sitt tarv. Her var det bare vilt en generell forklaring om at det forlids en plan. Partene burde bl.a. ha fått opplyst om hvor mye etant som kom til å bli ekaprosiert fra deres stendom.

✓ Etter § 17. 1. ledd skal forvaltningsorganet påse at

§ 17

aken er så godt opplyst som mulig for vedtak truffet. Noen skulle undersøke hva folk mente om saken. Oppslaget på bedehuset kunne unnlige i stor nok grad føre til tilbeholdning på hva folk mente om saken.

✓ I avveertlikheten var det ystengt skissene blid til plan 1 og plan 11. Partene kunne ikke på bakgrunn av dette forutsl hvilkem plan som kom til å bli den endelige treng i ordretsen antydning om plan 11. Per vedtaket om plan 1 ble endelig fattet, urde partene ha bli varslat om utslat av sken.

↑ Godt drevet

Konklusjon: Det var best å andre fall vud ekaforbredelsen.

SBEREDELSE

✓ Dette er enkeltvedtak slik Fvl. § 2. 2. ledd bokstev (b), jfr. (a), definerer deordet. Det er tale om rettighetene for dragslisterne til å gjøre i begge retninger.

✓ Etter § 28. 1. ledd kan enkeltvedtaket pålegges av part. jfr. 1. ledd bokstev (e). Dragslisterne i tillegg er partet for å avgjøre om etter seg mot dem.

✓ Klageretten i henhold til § 28. 1. ledd, gjalder kun vedtak truffet i henhold til myndighet delegert fra et atertlig forvaltningsorgan. Vedtaket er truffet i samvar med dette. Samferdsledningsretten har delegert myndighet til samferdsledningsretten i fylket.

✓ Konklusjon: Dragslisterne har klagerett.

SBEREDELSE

✓ Etter § 18. 2. ledd er utendomsverret at en part

§ 18

①

STANDARDDISPOSISJONER

Disposisjonene er ment som øvelsesmønstre og huskelister. Mange punkter vil i de konkrete tilfelle enten ikke være aktuelle eller så opplagte at de bare bør nevnes helt kort. Dessuten vil det etter forholdene kunne være praktisk å ta poengene i en lit annen rekkefølge der det nok så åpenbart er et punkt i løsningen vil stå eller falle på.

I. OPPGAVER OM INHABILITET

- Gjelder Fvl og dens kapittel II?*
  - Eter § 1 gjelder loven for
    - «virksomhet som drives av forvaltningsorganer», og
    - for privat rettssubjekt hvor det treffer enkeltvedtak eller uferdiger forskrift etter § 2, 1. ledd (b) eller (c), jfr. 1. ledd (a).
  - Gjelder etter § 6 første linje for tjenestemenn, jfr. § 2, 1. ledd (d), og for folkevalgte og saksyndige, jfr. Fvl. § 10. Se også kommunelovens § 4f nr. 3 for så vidt gjelder saker i kommuneforvaltningen.
  - Eter § 6, 1. ledd første setning gjelder reglene både for
    - avgjørelse og
    - saksforberedelse.

II. Part eller tilknytning til en part

- Et nærmere angitt selskapsforhold og annen tilknytning til vedkommende som har tilknytning til saken etter § 6, 1. ledd.
- Tilknytningen er til noen som er part, jfr. delvisjonen i § 2, 1. ledd (e).

III. «Særegen forhold» etter § 6, 2. ledd

- Ved bedømmelsen av om det er «særegne forhold», vil oppregningene i 1. ledd gi et utgangspunkt som paralleller og som grunnlag for å vise hvor streng loven skal være.
- Vekt på om det er «særlig fordel, tap eller utempe» for vedkommende selv eller noen han har «mer personlig tilknytning til».
- Det skal tillegges vekt om en part har reist inhabilitetsinnsigelse slik at det da litt lettere blir inhabilitet.

②

- En vurdering av alle forhold sett i sammenheng. Det må også tas hensyn til forhold som er for fjerne eller § 6, 1. ledd til inhabilitet alene, som sees sammen med momentene i saken eller i en helhetsvurdering.

IV. Unntak

- § 6, 4. ledd setter strenge krav til unntak. Må både være
  - «åpenbart» og
  - dessuten «verken offentlig eller private interesser».
- § 7 gir unntak, men bare der:
  - utsettelse ikke kan skje uten «vesentlig ulempe eller skadevirkning» og
  - dessuten bare for «foreløpige avgjørelse».

o o o

2. OPPGAVER OM PARTSINNSYN

I. Gjelder forvaltningslovens partsinnsynsregler?

- Fvl. § 18 gjelder etter § 3, 1. ledd bare behandlingen av enkeltvedtak. (Derksom det først er tale om avgjørelse i eller forberedelse av enkeltvedtak, vil forholdet alltid gå inn under loven etter § 1 siste setning.)
- Begrepet enkeltvedtak -- se § 2, 1. ledd (b), jfr. (a), og regelen i § 2, 2. ledd, jfr. § 2, 1. ledd (d).

II. Innsyn etter § 18, 1. ledd

- Utgangspunktet er innsynsrett, sml. også Offl. § 2 (over offentlig- hets-).
- § 18 gir bare innsynsrett for partene, jfr. § 2, 1. ledd (c) (annenledes etter Offl. § 2).
- Bare innsyn i den sak vedkommende er part i (spørsmål om part i samme sak).

III. Unntak etter § 18, 2. ledd

- Unntak for dokument et organ har utarbeidet «for sin interne saksforberedelse» og for dokument utarbeidet for «den interne saksforberedelse» av et underordnet organ m.v.
- Unntaket gjelder ikke faktiske opplysninger eller «sammen- drag eller annen bearbeidelse av fakta» -- se § 18, 3. ledd. Det blir her et skille mellom faktum og vurdering.

③

- Innstilling etter § 18, 4. ledd er likevel underlagt innsynsrett. Det kreves her at
  - avgjørelser skal treffes av kommunestyre osv. (organ som går inn under oppregningen i 4. ledd) og
  - at det er en (endelig) innstilling.

IV. Unntak etter § 19

- De absolutte unntak i § 19, 1. ledd.
- De relative unntak i § 19, 2. ledd. Det kreves her,
  - at forholdet går inn under rammen i § 19, 2. ledd (a) og (b) og
  - at innsyn ikke er av «vesentlig betydning» for partene.

V. Taushetsplikt

- Taushetsplikt etter § 13 hindrer ikke at parten får innsyn, jfr. § 13b nr. 1 (annenledes etter offentlighetsloven, jfr. § 5a).
- Lovbestemt taushetsplikt ellers vil som utgangspunkt betier ikke hindre partsinnsyn etter § 13f, 1. ledd (etter lovendringen 1986) dersom det er taushetsplikt gitt av hensyn til private interesser.
- Ulovbestemt taushetsplikt (f.eks. etter intern instruks) begrenser verken partsinnsynsrett etter Fvl. § 18 eller offentlighet, jfr. Offl. § 5a.

VII. Lovens sjømannsforing

- Rett til gjennomsyn og kopi -- § 20.
- Utdrag -- § 20, 3. ledd, jfr. § 18, 2. og 3. ledd og § 19.
- Ikke betaling uten særskilt hjemmel, sml. § 27 a (mangler foreliggende slik at gratis).
- Unntakene i § 18, 2. ledd og § 19 gir i seg selv ikke forbud spørsmål om en bør gi partene adgang til dokumenter ut over lovens påbud. Tilsvarende mulighet for mer-offentlighet etter Offl. § 2 dersom taushetsplikt ikke er til hinder (§ 2 påbyr or- ganet å vurdere dette, og § 10 påbyr å ta opp spørsmål om samtykke der det er taushetsplikt).

o o o

40

OPPGAVEEKS.

(SE LØSNINGSKOMM SIDE 42

OG TO BESVARELSER SIDE 43)

41

Etter kvart vart det til at Kommunekonsept A/S likevel trekte klagen og aksepterte kommunestyret si avgjerd. Larsen A/S utarbeidde på si side ein rapport om kven av dei to søkjarane som var best eigna. Rapporten konkluderte med at Verishuset A/S v/Ole Olsen burde tildelast det ledige løyvet.

Fraa rapporten sin klare konklusjon, vart det jarnst løp mellom dei to søkjarane i kommunestyret. Det enda likevel med at soknaden til Verishuset A/S v/hans Måken blei trutt med 13 røyster, medan 12 ville gje løyvet til Peder A/s og

Dette resultatet kunne Peder A/s ikkje godta. I lokalavisa Lillevikposten rykte han no ut med påstandar om at den eine av kommunestyremedlemmene i fterretale - Bjørn Berge - hadde vore inhabil. Det vart peikt på at Berge hadde uttalt seg negativt om soknaden til Peder A/s for saka var komen til handtering i kommunestyret, og at han difor i realiteten hadde teke ein førehandsavgjerd. Men presist hadde Berge uttalt til Lillevikposten:

*Vi har mange nok pubar/diskotek med løyve til 3 servern alkohol i Sanden. Det vil vere eit teit signal å sende til ungdommen om vi no opnar opp enda flere kn.

I tillegg trekte Peder A/s fram at Berge var eigar av og leigde ut eit husvære i Sanden sentrum. Husværet låg i første etasje i ei bustadblokk som var sentralt plassert i sentrum, om lag hundre meter frå dei lokala dei Måken pub og diskotek A/S var tenkt lokalisert. Det var ikkje tvil om at nykje av trafikken til og frå Måken truleg ville passere forbi her. Mange av dei som budde i blokka hadde allereie over fleire år klaga over støy nattestid, særleg i helgene.

Spørsmål 2: Var kommunestyret representant Bjørn Berge inhabil?

Kommunestyret sitt vedtak om å tildelast det ledige skjenkjeløyvet til Verishuset A/S v/Ole Olsen var vanskeleg å svelge for leinga ved Hotell i Holmen A/S. Hotellet som låg i Dalen sentrum - same staden som Verishuset A/S var under etablering - hadde allereie skjenkjeløyve. Men hotellet slett tings økonomisk og frykta konkurranse. Det vart no sett fram påstandar om at det var ein sakshandlingsfeil at ikkje hotellet hadde fått forhandsvarsel med frist til å uttale seg for kommunestyret handsame saka. Kommunen nekta for at dette var ein feil då ein meinte at Hotell Holmen A/S ikkje var part.

Spørsmål 3: Hadde Hotell Holmen A/S kva på forhandsvarsel med frist til å uttale seg?

I alle fall, vart det hevda, måtte hotellet ha klagerett etter at vedtaket no var gjort.

Spørsmål 4: Har Hotell Holmen A/S klagerett?

Oppgave 20: Søknad om skjenkjeløyve

Tema: Enkelvedtak, inhabilitet, forhandsvarsel, klagerett

Havsten 2002 lytte Lillevik kommune ut eit ledig løyve for skjenking av øl og vin, jf. alkohollova (lov av 2. juni 1989 nr. 27) § 1-7. Der meldte seg to søkjarar, munesenret Sanden. Den andre var Ole Olsen som var diskotek A/S i kornrestauranten og overnattingsstaden Verishuset A/S i Dalen, den andre tettstaden i kommunen.

Frå før var det etablert (med kommunale skjenkjeløyve) to pubar/diskotek i Sanden, og ein pub/diskotek og ein restaurant og overnattingsstad (Hotell Holmen A/S) i Dalen.

I Lillevik kommune hadde ein nettopp lagt seg ei opprivande skjenkjeløyve som hadde endt med eit svigande nedetlag for kommunen i retten. I samband med utlysinga av det ledige løyvet, vart det difor bestemt at sakshandsaminga av saker om tildeling av skjenkjeløyve for framtida måtte vere særleg grundig. I tråd med dette vart det trufft avgjerd om å knyte til seg ein konsulentfirma for å trulle ysterlegare tildelingar dei komande fire åra.

Ulke konsulentfirma vart inviterte - gjennom ein anbudsinvitasjon - til å kome med tilbod på utføring av jobben som skulle basere seg på eit stykkeprisy.

stein. Det selskapet som fekk oppdraget, skulle vurdere kva saksar som var best eigna til å utveie skjenking av alkohol på ein slik måte at skadeverkadene av alkoholbruken vart minst mogete. I anbudsinvitasjonen vart det gjort klart at pris og kvalitet ville vere avgjerande for val mellom tilbydarane. Det kom inn to tilbod. Der eine var frå Kommunekonsept A/S og det andre var frå Larsen konsulentfirmaer A/S (heretter kalt Larsen A/S).

I administrasjonssjefen si innstilling til kommunestyret vart det peikt på at det var vanskeleg å skilje mellom tilbydarane kva gjaldt kvalitet. Men prismessig låg Kommunekonsept A/S sitt tilbod 4 % under det Larsen A/S kunne tilby. I rene pengar utgjorde dette om lag kr 1000 per søkjar då stykkeprisen høvesvis var kr 25 000 og kr 24 000. Likevel valde eit sanntvety kommunestyret Larsen A/S sitt tilbod. Sjølv om dette tilhødet var dyrt, la representantane avgjerande vekt på at selskapet hadde ei lokal tilknytning ved at det var heimehoyrnde i kommunen. Omsynet til å støtte sysleieringa lokalt fekk vere avgjerande når skilnuden mellom tilboda i kroner var så pass liten, hadde ein tenkt.

Kommunekonsept A/S ønskte å klage på kommunestyret si avgjerd. Men Lillevik kommune meinte at det ikkje var klagerett fordi saka ikkje gjaldt eit enkeltvedtak, jf. forvaltningslova § 28 første ledd.

Spørsmål 1: Er kommunestyret si avgjerd i saka om val av konsulentutvalp eit enkeltvedtak?

TO BESVARELSE AV OPPG PÅ SIDE 41

43

Spørsmål 2: Var kommunestyrerepresentant Bjørn Berge inhabil?

Rettslig grunnlag: forvaltningsloven § 6

Bjørn Berge var ikke part i saken, var ikke i aksjeskap med part, eller på noen annen måte relatert til saken, jf. forvaltningsloven § 6 første ledd. Part defineres i § 2 første ledd, punkt e som person som avgjørelsen retter seg mot eller som saken dreier seg om. Dette er et selvlig avgjørelse i lovens tekst og indikerer at part er navn til knyttet til saken. Bjørn Berge synes ikke å være direkte berørt av saken.

Spørsmålet er så om Bjørn Berge er inhabil i forhold til § 6 andre ledd når andre særege forhold foreligger, eller innværet selvlig forhold, tap eller utempe.

Bjørn Berge er interessert i en leilighet 100 meter fra utvekslet og de klagen som var fremmet med hensyn til støy i leilighetene er klart en utempe for hans eterskap. Det kan føre til verdiforringelse, problemer med å få leietakere etc og dermed inntektstap for B. Berge.

Kommunestyrerepresentant B. Berge har muligvis for forholdsmessige som politiker og i forhold til standpunkt. Han begrunner her synspunktet sitt med at utvekslingene motar gode signaler ved at det blir åpnet flere serveringssteder med alkoholeretning. Han bruker ikke sine egne private interesser inn i saken.

KONKLUSJON: Bjørn Berge var ikke inhabil til tross for at han muligens kan få noe innretnings på leiligheten. Dette er ikke noe som er nytt, det har allerede vært en utempe for denne saken ble behandlet.

← GODT!

DARLIG! →

Bjørn Berge er kommunestyrerepresentant og på det tidspunktet var han ikke medlem av kommunestyret. Samtidig knytter uttalelsen seg til ansvaret for politikk og diskusjon generelt. Han standpunkt er altså et politisk standpunkt, begrunnet, noe som nettopp er et politisk standpunkt. Uttalelsen ligger derfor klart innenfor hva som kan fremmes uten å bli inhabil etter forvaltningsloven § 6 andre ledd.

Det andre argumentet for inhabilitet går på at Berge ville oppnevne utempe dersom AS fikk tilfelle skjenkelovet. I loven brukes også uttrykket «særlige forhold», og det betyr videre at de skal legges vekt på om avgjørelsen innebærer særlig fordel, tap eller utempe for ham selv eller for andre han har tilknytning til. Bruken av ordet «særlige» peker på at forholdet må ha en viss alvorlighetsgrad og videre at fordel, utempe eller tap må være av betydelig betydning på en særskilt måte.

Berge er en leilighet nær de planlagte innkøpsstasjonene i Måken Pub og diskotek AS. Leilighetene vil trolig være av fordel for ham og fra Måken. Dette er innmeldt i forhold som gjelder alle som er eller bor i Sanden sentrum. En kan derfor ikke si at utempen gjelder Berge spesielt. Om et slikt forhold skulle gi inhabilitet ville det bety at alle som er eller bor i Sanden sentrum ville være inhabile i saken. En slik praksis ville være et alvorlig tungtgrep mot den lokale medlemsinteressen. I tillegg er hans interesse som borger, som skal fore til inhabilitet.

KONKLUSJON: Bjørn Berge var ikke inhabil i saken.

Spørsmål 2: Var kommunestyrerepresentant Bjørn Berge inhabil?

Forvaltningsloven § 6 gjelder i utgangspunktet for utvalgte tjenestemenn. En offentlig tjenestemann er i § 2 bokstav d definert som «en embetsmann eller annen som er ansatt i statens eller kommunens tjeneste». Som kommunestyremedlem utøver Berge verv, og han er ikke i etgenskap av kommunestyret, men ansatt i kommunen. Av forvaltningsloven § 10 følger det at «advokaten og advokaten for enhver annen som utøver tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan». Et kommunestyremedlem utøver verv, og bestemmelsen om ugildighet i kapittel II kommer til anvendelse.

I loven som er inhabil, eller ugild som er lovens begreper, defineres i forvaltningsloven § 6. I første ledd er det opplyst om del objektive forhold som alle går på tjenestemannens forhold til en eller flere parter i saken. Bjørn Berge omtales ut fra opplysningene i oppgaveskissen ikke av noen av alternativene i første ledd.

Spørsmålet er om det foreligger «andre særegne forhold» som er egnet til å svekke tilliten til Berge som partsskiltet - jf. forvaltningsloven § 6.

Andre AS trekker frem to argumenter for at Bjørn Berge er inhabil, og jeg vil behandle påstanden om forholdsmessige først.

I den juridiske teori er det ansett at forholdsmessige kan føre til inhabilitet. Videre presiseres det at det må skilles mellom tjenestemenn og politikere. A debatterer politiske saker både i politiske fora og i utøveligheten er en viktig side ved politikken. En slik debatt bidrar til å rydde i gjensidige politiske skillelinjer, og stimulerer til demokratisk debatt og spenning i innbyggerne. Gjennom media får informasjon om ulike saker som er til behandling. Det er derfor ønskelig at politikere skal ha relativt vide rammer med hensyn til å debattere og signalisere standpunkt i saker offentlig, også for vedtak skal vedtas. For utøvelsen er likevel av argumentasjonen som benyttes er av politisk karakter, og ikke involverer personlige forhold knyttet til politikeren som vanlig.

44

UiO : Universitetet i Oslo

Pensum/læringskrav (JUOFF1201 - Høst 2011)

Fagbeskrivelse

Faget beskriver hovedprinsippene i den alminnelige forvaltningsrett. På grunnlag av en kortfattet innføring i juridisk metode, skal faget gi forståelse av forvaltningsrettens begreper, perspektiver og rettsstruktur, samt utvikle evnen til å identifisere problemer og til å bruke reglene i praksis.

Læringskrav

Det kreves **god forståelse** av følgende emner:

- Hovedtrekkene i reglene om delegasjon og intern styring i forvaltningen
- Hovedtrekkene i reglene om saksbehandling og offentlighet
- Hovedtrekkene i reglene om klage og omgjøring
- Hovedtrekkene om det rettslige grunnlaget (hjemmelen) for forvaltningens beslutninger
- Hovedtrekkene om myndigheten til å stille vilkår til forvaltningsvedtak
- Hovedtrekkene om grensene for forvaltningens skjønnsfrihet
- Hovedtrekkene om domstolenes kontroll med forvaltningen
- Hovedtrekkene i reglene om ugyldighet

Det kreves **kjennskap til** følgende emner:

- Sentrale forbindelseslinjer mellom forvaltningsrett og statsforfatningsrett
- Hovedtrekkene i forvaltningens oppbygning
- Hovedtrekkene i reglene om erstatning for forvaltningens virksomhet

Litteratur

Boe, Erik: Grunnleggende juridisk metode - en introduksjon til rett og rettstenkning, Oslo 2005 2009 (?)

Boe, Erik: Innføring i juss bind 2 (Tano 1993), følgende kapitler: Del 5 Forvaltningsrett, bortsett fra kapittel 39 og kapittel 44-46.

Fra Del 4 Statsrett: Kapittel 21-22, kapittel 26-27.30, kapittel 27.5-27.7, kapittel 29.1 og 30.21

Offentlighetsloven: i Graver, Hans Petter: Offentlighetsloven. Kap.20. Ikke utgitt enda, → vel...
lenke ligger på semestersiden.

Hjelpemidler under studiet og til eksamen

Norges lover (stud.utg.). Alternativt særtrykk av forvaltningsloven

Norges lover (stud.utg.). Alternativt særtrykk av offentlighetsloven

I tillegg skal følgende medtas på forelesninger og brukes i forbindelse med oppgaveskriving:
Boe, Erik: Oppgave- og materialsamling i forvaltningsrett 4. utgave 2007

Timeplan JUOFF1201 – Introduksjon i forvaltningsrett Forelesninger v/ Per Herbert høsten 2011

- 1) 24.08.11 onsdag kl. 16¹⁵ - 19 Aūd 6 D.A.
- 2) 31.08.11 onsdag kl. 16¹⁵ - 19 Aūd 14 D.B.
- 3) 07.09.11 onsdag kl. 16¹⁵ - 19 Aūd 6 D.A.
- 4) 14.09.11 onsdag kl. 16¹⁵ - 19 Aūd 6 D.A.
- 5) 21.09.11 onsdag kl. 16¹⁵ - 19 Aūd 6 D.A.
- 6) 28.09.11 onsdag kl. 16¹⁵ - 19 Aūd 6 D.A.
- 7) 05.10.11 onsdag kl. 16¹⁵ - 19 Aūd 6 D.A.
- 8) 12.10.11 onsdag kl. 16¹⁵ - 19 Aūd 6 D.A.
- 9) 19.10.11 onsdag kl. 16¹⁵ - 19 Aūd 6 D.A.
- 10) 26.10.11 onsdag kl. 16¹⁵ - 19 Aūd 6 D.A.
- 11) 02.11.11 onsdag kl. 16¹⁵ - 19 Aūd 6 D.A.

Første 3 ganger (?) Rettsvidder og metode

Siste 8 ganger (?) Forvaltningsrett